

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1869

De S. Gauderico, Gualderico Seu Galderico, Confessore Agricola Occitano
In Gallia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-67915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-67915)

A Corpora Sanctorum sanctissima quattuor horum
Hæc habet ecclesia pignora chara sibi
Astra tenent animas, coelesti nectare potas;
His ut jungamur, Christe Jesu, fer opem.

Hæc vero, ut ad nos scripserunt Reverendus D. Semaille, parochus et decanus Duacensis et eruditissimus vir Dutillœul, bibliothecarius, oppidi Duaci, annis 1795 et sequenti perierint oportet, cum templum S. Amati solo æquatum est, et in forum publicum, nunc arboribus consitum, immutatum fuit. Perierunt tunc quoque S. Gurdanii, seu Gurdinelli

sacræ exuviæ, non secus ac reliquorum Sanctorum, quorum pignora ibidem asservabantur; et liber argenteus aliaque documenta, quæ ex libris impressis sæpius citavimus, sortem passa fuerunt cæterorum monumentorum ecclesiæ S. Amati, quæ inter ecclesiasticos et civiles superis, sæculi tumultus evanuerunt. Aquisinctum vero mera nunc esse rudera sæpius monuimus. Atque hic stylus nobis ponendus est, optantibus ut saltem ne intereat, qui reliquus esse possit, S. Gurdanii cultus, dum sacræ ejus Reliquiæ et duo, ubi colebatur, templa impiam stragem in perpetuum experta fuerint.

DE S. GAUDERICO,

B GUALDERICO SEU GALDERICO, CONFESSORE AGRICOLA E

OCCITANO IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

§ I. De nomine, homonymis et biographis S. Gauderici; ejusdem vitæ synopsis.

ANTE
SÆCULUM, UT
VIDETUR, X.

Nomina S.
Gauderici et
homonymi.

C S Gaudericus, cujus præcipua latina nomina in hujus Commentarii fronte scripsimus, gallice vocatur a Claudio Chastelain in Martyrologio suo Universali Saint Galdry, a Peyroneto autem doctore theologo Tolosano, testeque, utpote Occitano, magis idoneo, in suo Sanctorum Catalogo S. Goëry, et demum S. Goëric a P. Petro Maria d'Auzers Societatis Jesu, qui, dum olim in collegio Mauriacensi degeret, lectiones Mirapicenses de S. Gauderico ad decessores nostros misit; d'Expilly vero in Dictionario suo Geographico, ubi recenset vicos Mirapicio subjacentes, Cassini in tabulis topographicis Franciæ, et auctores Dictionarii Universalis Franciæ, anno 1804 Parisiis excusi, appellant eum vernacule S. Gauderic; Catalauni vero in finibus Hispaniæ consonant in eo San-Galderique nuncupando. Ut initio Commentarii prævii de S. Balderico, Falcomontano conditore, annotavimus, confudit Weissbacher in Legenda Sanctorum secularium sacerdotum S. Baldericum cum S. Gauderico, licet non tantum patria, munera, locaque cultus diversa omnino sint, verum etiam ipsa nomina non eundem significatum habere videantur. Nam dum Baldericus, uti alibi diximus, virum audacia spectabilem indicat, Galdericus, Gualdericus, seu Gaudericus virum potentia conspicuum denotare videtur. G quippe et W facile in nominibus Francis inter se commutantur, ut habemus in vocabulis Willelmus et Guillelmus, Walbertus et Gualbertus, Walterus et Gualterus seu Galterus, etc. Porro wald in nominibus potentiam significat (a), et ric divitem; adeo ut Galdericus, Gualdericus seu Waldericus idem sit ac qui potentia abundat, seu conspicuus est. Vix est

quod moneam a S. Gauderico nostro distinguendum esse sanctum Gaugericum, episcopum Cameracensem, quem Baronius in Annalibus (b) Gaudericum appellat, et de quo dixere Majores nostri ad diem xi Augusti; S. Godericum seu Goericum, episcopum Metensem, die XIX Septembris cultum; S. Godricum, eremitam Anglum, cujus venerationi dies XXI Maii assignatur; et S. Gericum, Guericum vel Goericum Senonensem archiepiscopum, cujus natalis die XXVII Augusti agitur. Hæc de nomine deque homonymis.

2 Jam vero si ad biographos stylum convertimus, quini numero hi nobis obviarent. Nam primo loco inter biographica scripta recenseri posse æstimo lectiones quæ in Officio ecclesiastico de S. Gauderico olim in meridionali Galliæ tractu usitabantur. Secundo autem loco venit Vincentius Domeneç, qui Sancti nostri Vitam Historiæ generali Sanctorum Catalauniæ (c) inseruit; cujus Historiæ conscribendæ gratia quater Catalauniam peragrasse dicitur in bibliotheca scriptorum Ordinis Prædicatorum (d), idque instituisse iter, ut quæcumque posset recondita instrumenta scrutaretur. Obiit autem Gerundæ anno 1606 in odore sanctitatis. Quæ vero scripsit de S. Gauderico, hæc desumpta sunt, ut ipse catalaunice seu hispanice loquitur (e), ex Breviario diocesis Elnensis (Perpinianensis) et ex vetusto codice Ms., qui in monasterio Canigonensi asservatur; de quo codice paulo inferius redidit sermo. Tertius biographus nobis est Reginaldus Poc, qui anno 1627 opusculum edidit de duobus Sanctis agricolis, Gauderico et Isidoro sub titulo: Compendio de la vida, muerte, y milagros de los dos gloriosos labradores San Galderique de Canigon, y San Isidoro de

Quinque no-
bis cognitos
F

(a) Wiarda, Deutsche Vornamen, etc., p. 42. — (b) T. XI, ad an. 615, § XII. — (c) P. 199 et seqq. (d) T. II, p. 360.

— (e) P. 199.

A Madrid repartido en dos libros por el Padre presentado F. Reginaldo Poc, natural de Planolas, de la Orden de Predicadores, doctor y cathedra- tico de theologia en la antiquissima universidad de Perpiñan. Perpiniani, typis Ludovici Roure, 1627. *Extra Perpinianensem tractum rarior vide- tur ille liber, adeo ut bonum consultum sit lectorem in bibliotheca scriptorum Ordinis Prædicatorum (a) monere, opusculum illud in bibliotheca regia Pari- siensi repertum iri, ubi et nos eo uti coacti fuimus, alibi id non reperientes. Tamayus in Martyrologio Hispanico (b) ultra modum laudavit hanc Vitam, cum scripsit, in eo non tantum vitam et miracula plu- rima S. Gauderici compaginata esse, sed et situm, privilegia et dominia monasterii Canigonensis, quod insignes S. Gauderici Reliquias habebat, in eo enucleari; verum quæ ad hæc pertinent, non plura in eo inveni quam in Marca Hispanica Petri de Marca, qui (atque ea Reginaldus omisit) volumi- nis sui appendici authentica monumenta inseruit. Cæterum Poc iisdem ac Domenec usus est instrumen- tis ad beati agricolæ nostri prosequenda gesta.*

biographos,
plerosque
B

3 Quartus biographus isque anonymus, qui sua omnia vel ex propria penu vel ex citatis scriptoribus hausisse dicitur, innotuit nobis ex epistola Cl. V. Puiggari, die xxii Octobris anni 1841 data ad R. D. Labatut, canonicum cathedralis ecclesiæ Carcas- sonensis, et ad nos transmissa curis R. P. Tinsseau nostrorum studiorum obsequentissimi fautoris. Fer- tur Anonymus ille opellam suam anno 1705 gallice scripsisse, eamque decennio post typis credidisse Perpinianensibus. Quem paulo superius nuncupavi- mus, martyrologus Hispanus Tamayus quintus bio- graphus nobis est, cum in opere suo ad hanc diem ediderit quædam S. Gauderici Acta, ad quorum calcem hæc ille scripsit: Hæc sunt Acta, quæ ex Legendario monasterii Canigonensis hispano idio- mate desumpserunt Vincentius Dominec et Reginal- dus Poc. Sed, ut paulo supra vidimus, testatur ipse Vincentius se narrationem suam collegisse tum e Brevariario Elmensi, tum e vetusto Ms. codice: unde quid velut Tamayus, non ita perspicuum est. Verum- tamen cum Tamayus nihil habeat, quod a lectioni- bus Mirapicensibus et Vincentii Reginaldique dictis absonum sit, minus verendum est rei veritati, quam antiquitati descriptionis, inferius a nobis, utpote alia destitutis, edendæ.

C
codice Ms.
Canigonensi
usos, nactus
est S. Gauder-
icus.

4 Neque hæc codicis antiquitas valde veneranda esse potest, nisi ei successive adjecta fuerint mira- cula prout volebat Deus ea coruscare: Domenec scilicet, qui eo usus est, exponit secundum eum mi- raculum quod ad annum 1483 referendum est: unde quæ hic scriptor de ejus antiquitate affirmat, eum antiquis litteris scriptum dicens, vix de uno sæculo intelligenda sunt; cum ex approbationibus constat Domenec hæc ante annum 1603 exarasse. His non absona sunt, quæ in ipsis Actis editis a Tama- yo occurrunt: His et aliis virtutum stemmatibus sic agricola gratus fuit Domino, ut adhuc vivus ad donum miraculorum capessendum accederet: quorum relationem, aut sancti viri modestia oc- cuit, aut antiquitas invita obliteravit, licet duo adhuc in cordibus accolarum enixius adservantur. Dubito autem graviter an audiendus sit Tamayus, cum unum tantum codicem Ms. de S. Gauderico exstitisse inveniit. Etenim Hieronymus Pujades, au- ctor Chronici universalis Catalauniæ, scripti quidem ineunte sæculo xvii, edito vero anno 1831 Barci- none, nonnihil in narranda translatione S. Gauder- ici a Domenec discedit: quod § III hujus Commem-

tarii cernere erit. *Ut ut id est, sategimus, quantum per nos stabat, ut Canigonensem codicem nancisce- remur. Verum en quale responsum nobis retulit R. P. Tinsseau a laudato Cl. V. Puiggari, qui se quam completissima notitia de Monte Canigonensi colli- genda detentum esse scribit: Nullatenus a me re- periri potuit codex Ms. Canigonensis, quem Do- menec commemorat. Etenim nihil fere superest ex archivio monasterii S. Martini. Penes me est index titulorum et chartarum, quæ in eo serva- bantur anno 1586, quo tempore iste index a visi- tatore apostolico confectus est. Penes me simili- ter est alter index confectus anno 1787 ex jussu supremi nostri consilii; et in neutro mentio fit hujus codicis, licet secus bis terve S. Gaudericus in eis memoratur. Hæc ille.*

5 Ut vero lector jam in limine hujus Commem- tarii præ oculis habeat S. Gauderici, quæ noscun- tur, gesta, afferendæ hic vixæ sunt lectiones, quæ olim ad diem xvi Octobris Mirapicii in Officio ec- clesiastico recitabantur; ita autem sonant: LECTIO IV. Gaudericus in agro Tolosano, humili loco, sed piis parentibus natus, patris sequutus exemplum agriculturam exercuit. Adolescens admiranda de- dit omnium virtutum exempla: juveniles siqui- dem ludos, et mundi illecebras respuens, totum quod ab excolenda terra aut a domesticis mini- steriis vacabat tempus, orationi tribuebat. Nihil eo continentius, nihil modestius erat. Admini- stratione familiæ suscepta, eam ex divinis præ- ceptis instituit, sanctissimæque vitæ exemplis, Christianis moribus informavit. In pauperes mi- sericors et beneficus, illos et recipiebat domi, et suis etiam facultatibus sustentabat.

6 LECTIO V. Sanctissimam Dei Genitricem re- ligiosissime venerabatur: in cujus honorem, quo- ties statis temporibus ad illius salutationem ex more in diocesi Tolosana, longe antequam ab universa Ecclesia reciperetur, instituto, æs cam- panum pulsabatur, toties, detecto statim quo- cumque adesset loco capite, genibusque flexis, Deiparam salutabat. Hocce obsequii genus, Vir- gini Matri exhibitum, insigni miraculo compro- bavit Deus. Cum enim aliquando vespere ex agri- cultura rediens vir Dei, rivum, oppido quod in- colebat fere contiguum, trajiceret, forte accidit ut ex ecclesiæ turri æs campanum ad salutandam Virginem signum daret: pii instituti memor Gaudericus, in genua mediis in ipsis aquis pro- cumbit. Quæ sanctitatem viri reveritæ, in duas continuo partes divisæ, locum in quo genuflexerat sicum relinquunt.

7 LECTIO VI. Quam plurimis aliis miraculis sanctitatem servi sui Deus testatam reliquit, qui- bus magnum et sanctum clarebat ubique Gauder- ici nomen. Illud imprimis celebre, quod dum æstivo tempore segetem tereret, subito coortam tempestatem, ad Deum, qui voluntatam timentium se facit, fuis precibus, ab area sua non modo depulit, sed inaudito hactenus prodigio id etiam obtinuit, ut cum immissus grandis turbo circum omnia everteret, et copiosius ex terris, addensatisque nubibus, imber decidens vicina quæque loca delueret, siccam interim Gauderici aream placido serenoque cælo sol illustraret. De- nique vir sanctus, virtutibus et meritis plenus, xvii calendas Novembres ad celestem beatitudi- nem est evocatus.

D

Synopsis
Vitæ

E

S. Gauderici

F

ex lectioni-
bus Mirapi-
censibus.

(a) T. II, p. 461. — (b) T. V, p. 553.

A

§ II. Quæritur an S. Gaudericus pietatem, dictam Angelus, coluerit.

S. Gaudericus servavitne pietatem dictam Angelus?

Ut ex recitatis lectionibus liquet, inter gesta S. Gauderici una ejus in Beatissimam Virginem pietas, seu potius religiosa ejus consuetudo illam salutandi, cum pulsato campana ære ad id signum daretur, (moris id fuisse in diocesi Tolosana diu antequam id in universa Ecclesia prævalisset, volunt Mirapicensis lectiones atque monumenta,) in examen vocanda videtur. Et quidem, ut absque ambagibus sententiam meam profitear, non dubito negantium, si qui sint, ad hæc pertinere: tum quoniam verisimile non est S. Gaudericum sæculo IX usum fuisse Salutationem Angelicam, quæ hic indigitatur; tum quia certe tunc temporis in usu non erat mos pulsandæ campanæ ad indicandum, colendam esse Deiparam. Quo vero melius intelligat lector, quæ ad hanc quæstionem pertinent, juvat paulo latius id argumentum prosequi. Quod tamen spectat ad priorem hujus examinis partem, cum de ea actum jam fuerit a Mabillonio (a), et paucis annis post ab eruditissimo Grancolasio in suo Commentario historico in Romanum Breviarium (b), dein a Trombelli (c), ut ex Gerberto, de Veteri Liturgia Alemanica disserenti, intelligo, quantum quæstionis ratio patietur, contrahemus vela.

Sæculo quidem sexto Syri usitabant quædam Salutationem Angelicam,

9 Imprimis fatendum est jam sæculo VI Salutationem Angelicam apud Syros in usu fuisse, qualis ex Syriaco idiomate in latinum versa et utraque lingua a Guidone Fabrico Boderiano vulgata fuit: unde in Bibliothecam Maximam Patrum Lugdunensem (d) translata, sic sonat: Pax tibi, Maria plena gratia: Dominus noster tecum. Benedicta tu inter mulieres, et benedictus est fructus, qui est in utero tuo Jesus Christus. Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis, inquam, peccatoribus. Amen. Paulo diversa est versio in Grancolasio, qui in præcitato Commentario (e) talem edidit: Pax tibi, Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus, qui est in utero solus Christus. Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis, inquam, peccatoribus. Amen. Alliganda autem est, ut dixi, hæc formula saltem ineunti sæculo VI, quoniam eam exhibet Severus Antiochenus inter varias preces, (post orationem scilicet Dominicam), quas subdit Libro de ritibus baptismi et sacræ synaxis apud Syros Christianos receptis. Hic autem Severus, auctore J. A. Fabricio (f), anno 513 Antiochenam cathedram ascendit, et pro Assemanni sententia (g) anno 539 supremum obiit diem.

ut adversus Grancolasium et Gerbertum

10 Sed repugnat Grancolasius (h); cui assentit Gerbertus in Disquisitione VIII de singulis partibus Horarum canonicalium (i). Audiatur Joannes Grancolasius: Neque libellus de ritibus baptismi nomen Severi patriarchæ Alexandrini præferens, fidem ullam meretur, ad cujus finem hæc oratio reperitur; nullus enim inter Alexandrinos patriarchas Severus appellatus fuit; quæ ratio est, cur in quibusdam codicibus manu exaratis Severo Antiocheno tribuatur. At veteres, qui Severi Antiocheni operum meminere, libri de baptisate mentionem non faciunt. At bona Joannis Grancolasii

(a) Act. SS. Ord. S. Bened., sæc. v, præf. § 119. — (b) Lib. I, cap. xv, p. 73. — (c) T. V, Dissert. IV, p. 2. — (d) T. XII, p. 739. — (e) Lib. I, cap. xxv, p. 74. — (f) Bibl. Græc., t. X, p. 614. Edit. Hamburg. 1807. — (g) Bibl. Orient., t. II, p. 321. — (h) Lib. I, cap. xxv, p. 74. — (i) Cap. xi, p.

venia, quis, quæso, non indignum judicet eruditissimo scriptore, prius quod exponit argumentum, et quod mera hypothesis est? Non minus enim valet ac si plane dixerit: Liber iste partus non est patriarchæ Alexandrini, ergo neque editus est a patriarcha Antiocheno; nam illud: quæ ratio est, cur in quibusdam codicibus, etc., prorsus gratuitum est; quin etiam inscriptionum varietas sic jubebat rationari: in quibusdam codicibus Mss. tribuitur ille liber Severo Alexandrino, in aliis Severo Antiocheno; at Severus Alexandrinus in rerum natura non fuit; ergo soli Antiocheno patriarchæ tribuendus est. Secunda vero probatio, qua Grancolasius sententiam suam fulcit, est mere negativa; quocirca in tantum solummodo valet, in quantum opportuna erat, ut veteres scriptores de hoc loquerentur libro. At nihil hujusmodi est: etenim est mere liturgicus, et solas continet ceremonias et preces, quæ apud quosdam Syros hæreticos in baptisate usurpabantur. Cum autem scripsisset Severus Antiochenus opuscula, quibus errores suos multo clarius exponeret, pronum erat ut orthodoxi hæc insectarentur, de libro autem isto tacerent; quod quidem eo pronius est, quo magis verisimile est hos ritibus non a Severo fuisse conditos, sed in pauculis punctis tantum aliquantum fuisse immutatos: unde tamen postmodum ei adscripti fuerint.

D

11 Quibus accidit gravissimum testimonium J. A. Fabricii (k), qui minime dubitat Severi Antiocheni scriptis adnumerare Librum de ritibus baptismi et sacræ synaxis apud Syros Christianos receptis, tributum, ut ait, Alexandrino quondam patriarchæ; sed, ut pergit, in codice Guidonis syriaci tantum Mar Severus patriarcha nuncupatur. Et, Male, inquit Richardus Simon ad Gabrielem Philadelphensem (l), ritus ille in editis exemplaribus tribuitur Severo, patriarchæ Alexandrino. Codex Ms. quem consului, præfert nomen Severi patriarchæ Antiocheni, et in multis ab edito discrepat. Asservatur in bibliotheca C. V. Claudii Hardy. Hæc doctus Fabricius. Vide præterea Montfaucon (m), qui ritus baptisandi similiter Severo Antiocheno patriarchæ ex fide syriaci codicis tribuit. In nota autem recentium Fabricii Bibliothecæ editorum (n), memorantur alii vini codices, quorum alter Severi hæretici Liturgia, alter Severi Antiocheni Liturgia audit. Cæterum nonnulla loca in his ritibus Eutychem sapiunt; et notum est insuper Severum a Syris hæreticis dictum fuisse os omnium doctorum; unde pro hac apud suos auctoritate facile potuit hos nonnihil mutare ritus, et suo ornare nomine.

probatur ex Severi Antiocheni opere:

E

12 Verum illud ex Severo petatum specimen Orientem, minime Occidentem spectat. A Gregorio Magno primum in Occidente adhibita fuit quædam Salutationis Angelicæ forma, in Offertorio nempe Missæ Dominicæ IV Adventus; sed verba Angeli tantum complectitur, estque potius Antiphona quam Oratio; quocirca quoad fidelium usum spectat, exigui valde momenti est. Aliud testimonium occidentalium pietati magis favens exhibet Vita S. Hildefonsi episcopi Toletani, quam teste Mabillonio Godescalcus, Aquitanie episcopus, sæculo nono ex Hispania detulit, quamque Hermannus monachus sæculo duodecimo ineunte reperit Catalauni, ut ex epistola ad Bartholomæum Laudunensem liquet (o). Illud autem testimonium sic sonat: Beatus vero episcopus.... vidit eandem Dominam nostram in

eademque in Hispania ante sæculum X adhibita fuit.

F

§21. — (k) Bibl. Græc., t. X, p. 622. — (l) P. 290. — (m) Bibl. Bibliothec. Mss. p. 713. — (n) Bibl. Græc., p. 623. — (o) Cf. Mabillonium Act. SS. Ord. S. Bened., sæc. II, p. 520, et sæc. v, in præf. § 119; et Galliam Christ., t. IX col. 529.

sede

A sede sua... residentem... Statimque episcopus, genibus flexis, illum ei versum Angelicæ Salutationis recolere cœpit multoties dicendo: « Ave » Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta » tu in mulieribus et benedictus fructus ventris » tui. » Ipsumque versum finitum assidue iterando repetebat, donec ante ejus præsentiam perveniret. Quæ narratio etiam si falsa esset, (quod neque affirmamus neque negamus, quoniam difficultas sat grandis est in assignando scriptore Vitæ, quæ male Juliano S. Hildefonsi successoris tribui videtur (a)) quidquid, inquam, esse queat de ipso facto, certum tamen est sæculo nono Angelicam Salutationem in Hispania notam fuisse, quoniam hoc tempore inde delata fuerunt S. Hildefonsi hæc Acta. Præterea hæc quoque formula in Liturgia Mozarabica exstat; sed post ventris tui subicitur solummodo: quia Salvatore peperisti animarum nostrarum. Num vero hæc antiphona ad S. Hildefonsi tempora ascendat, videant liturgiographi Hispani: id eo fateor me frustra inquisivisse, unde ultimum hoc punctum stabiliretur.

sed non item alibi locum.

B 13 Ut ut id est, si jam quaeritur an sæculo x extra Hispaniam Angelica Salutatio a populo usurpata fuerit, gravissimis dubiis implicitum argumentum proponi manifestum est; deque eo jam egerunt Mabillonius, Grancelasius, et Trombelli locis supra citatis, negantem amplexi sententiam: quorum probationibus, quas recensere non vocat, id unum ad demus, nullum vestigium de ea pietate reperiri inter monumenta catechetica Anglo-Saxonica, Theotisca, Belgica, Gothica, Britannica, Islandica, Allemannica, etc., quæ Schilterus Thesauru suo Antiquitatum Teutonicarum inseruit; Salutationem vero Angelicam, quam in Vita S. Gertrudis (b) edidit Ryckelius, et veteribus Anglo-Saxonibus et Belgis affigere videtur, recentioris ævi mihi haberi, nisi potius ex versione Evangelii quam ex Euchologio desumpta sit. Quocirca cum Mabillonio tenendum esse videtur, eam ante sæculum xi in vulgari usu habitam non fuisse. Nam S. Petrus Damiani, qui sæculo xi floruit, dignum narratu arbitratus est sacerdotem quemdam solitum fuisse eam quotidie recitare (c); licet ipse Rythmum super Salutatione Angelica, quem tomo III ejus Operum reperire est, composuerit, et eodem sæculo exente hanc precationem populo præscripserit Odo de Solliaco, episcopus Parisiensis. Quid sequentibus annis sit factitatum legere licet apud prælaudatos scriptores; qui citatis locis quoque agunt de tertia Salutationis Angelicæ parte, jam sæculo xvi, non vero xv, exente quibusdam in locis adjecta, ut Trombelli adversus Mabillonium adstruit. Licet nonnulla mihi occurrerint tum in Breviariis, tum in conciliis et sacris scriptoribus, quæ nondum animadversa fuisse video, ea tamen mittenda visa sunt, quoniam nullam novam lucem quaestioni nostræ addunt. Ex dictis autem satis liquet, nullatenus verisimile esse S. Gaudericum, rudem simplicemque agricolam, sæculo ix Angeli, S. Elisabethæque verba ad salutandam Deiparam usurpasse. Patiatur vero lector ut paulo latius in antiquitatem et fata precationis, Angelus nuncupata, inquiramus.

Exponitur sententia Mabillonii

C 14 De laudabili illo usu in hæc verba loquitur Mabillonius (d): Eam (scilicet Salutationem Angelicam) hora ignitegii sub concubium ter recitari Johannes XXII, indulgentiis datis, statuit. Admisit hoc decretum synodus Senonensis anno MCCCLVI; ita enim cap. XIII: « Item auctoritate » dicti concilii præcipimus, quod observetur

D « inviolabiliter ordinatio facta per sanctæ memorie Johanne Papam XXII de dicendo ter » AVE MARIA tempore seu hora ignitegii: in qua » ordinatione conceditur certa indulgentia, » etc. Addit synodus triginta dies auctoritate sua, et suffraganeorum viginti dies pro iis, qui tunc PATER NOSTER et AVE MARIA persolverint pro Ecclesia, rege, ac regia familia, regnique statu. Postea idem ritus inductus est ad matutinum tempus et mediam diem. In synodo Vaurensi anni MCCCLXVIII rectoribus et curatis parochiarum sub pœna excommunicationis præcipitur cap. CXXVII, ut circa solis ortum pulsari faciant unam campanam eo modo, quo ad noctem pulsari solebat: et tunc iis, qui in honorem quinque vulnerum Christi Domini quinquies orationem Dominicam, atque septies Angelicam Salutationem genibus flexis dixerint, triginta dies de injunctis pœnitentiis relaxantur. Postea vero hic numerus ad tres salutationes redactus est.

15 In Statutis Francisci de Puteo, Cartusie majoris prioris ab ineunte sæculo xvi, ita legitur cap. I: « In omnibus domibus Ordinis, » quæ sunt sub ditione domini regis Franciæ, » singulis diebus hora meridiei ex ordinatione » apostolica pulsetur campana pro AVE MARIA, » pro pace dicti regni conservanda, eo modo quo » pulsatur hora Completorii: et singulæ personæ earumdem domorum dicant tribus vicibus » AVE MARIA, pro quibus vice qualibet trecen- » tos dies de indulgentia ex indulto apostolico » consequentur vere pœnitentes et confessi. » Ex quo intelligitur, hunc morem a Gallia incepisse sub initium sæculi xvi. Certe in historia monasterii nostri Parisiensis, id est Sancti Germani a Pratis, apud Jacobum Brolium legitur, Leonem X Guillelmo Briçonetto episcopo Meldensis et Lutevensis civitatum, atque ejusdem monasterii abbati concessisse, ad spiritualem utilitatem utriusque diocesis suæ, et suburbii Sancti Germani indigenarum atque adventantium, ut quicumque ad pulsum campanæ in aurora, meridie et post solis occasum, Salutationem Angelicam ter genibus flexis recitaret, mille et quingentos indulgentiarum dies singulis vicibus consequeretur. Hæc sententia Mabillonii.

de antiquitate precationis, quæ dicitur Angelus: E

16 Adstipulantur Mabillonio sui sodales, qui in editione aucta Glossarii Cangii sic scribunt: Hujus institutionem, quæ primum ad pulsationem ignitegii cœpit, S. Bonaventuræ acceptam referunt nonnulli; alii vero, quod verisimilius est, Joanni XXII PP. Sed nequitiam illud verisimilius est, siquidem teste Waddingo in Annalibus Minorum ad annum 1269 num. 4, S. Bonaventura in comitiis generalibus sui Ordinis, Assisii celebratis, hac de re egit. En verba Waddingi (e): Addidit etiam ut universi Fratres hortarentur privatim, et publice docerent ex rostris fideles quosque ad triplicem campanæ pulsum sub imo vespere ter eandem Virginem (Deiparam) salutare verbis angelicis; in ea enim erat cum aliis plerisque Doctoribus sententia, sub illa hora a Gabriele Archangelo divinum nuncium de concipiendo Verbo æterno recepisse: a quo tempore percerebuit hic mos in Ecclesia Sancta, ut ubique terrarum in summa sit observantia. Mitto asserta Beyerlinck, qui in Theatro vitæ humanæ (f) ad articulum Cultus B. V. Mariæ refert S. Bonaventuram in quadam concione coram Sixto PP. IV (qui tamen sæculo tardius sedit) efflagitasse licentiam hujus decreti pro-

S. Bonaventura propo-
gavit hanc
pietatis
praxim, F

(a) Act. SS. Ord. S. Bened. sæc. II, p. 515. — (b) P. 57. — (c) Opusc. xxxiii, cap. III. — (d) Act. SS. Ord. S. Be-

ned., sæc. v, præf. § 122. — (e) T. IV, p. 296. — (f) T. V, p. 230.

mulgandi.

A *mulgandi. Waddingi vero testimonio consona est narratio Octaviani a Martinis; qui, cum anno 1475 de Sancto Bonaventura Superis adscribendo ageretur, in sua oratione, a Decessoribus nostris ad XIV Julii (a) edita, sic profatur: Idem etiam piissimus cultor gloriosæ Virginis Matris Jesu, instituit, ut fratres populum hortarentur ad salutandum eandem signo campanæ, quod post Completorium datur: quod creditum sit, eandem ea hora ab Angelo salutatam. Quod testimonium palmam sane peripit Joanni XXI, dicto XXII, qui tantum III idus Octobris anno tertio sui pontificatus decem dies indulgentiarum concessit iis, qui vespere genibus flexis recitarent ad campanæ signum ter Ave Maria, pro more in diocesi Sanctonensi servato, ut probat decretum, quod ad annum 1318 (b) exhibet Raynaldus, et anno 1327 eundem morem Romam induxit, ut denuo producto instrumento certum fecit Raynaldus ad hunc annum (c).*

quam vel Gregorius IX vel Honorius III jam primum probaverat,

B 17 Verumtamen ipse S. Bonaventura potius propagator quam institutor sanctissimæ hujus devotionis dicendus est. De Gregorio enim nono, qui ab anno 1227 ad annum 1241 Supremus Pontifex existit, edidit Ciaconius (d) hoc assertum: Instituit etiam universalem usum, et consuetudinem, quam servat Ecclesia Christiana, pulsandi campanas post occasum solis et orandi Deiparam Virginem eorum signo. Quod in adjectis notis (e) confirmat Andreas Victorellus his verbis: Gregorium IX stautisse, ut ad sanctissimæ Eucharistiæ confectioem, et ad Salutationem Angelicam pulsarentur campanæ, scripsit post abbatem Uspersensem, Genebrardus lib. IV Chronographiæ. Honorio III (ab anno 1216 ad 1227 Romæ sedenti) hoc alii tribuunt. Quæ citatio malefida est: quoniam in Chronico Genebrardi (f) tribuit ipse Genebrardus hoc statutum Gregorio IX, addens tamen: Alii istud statutum adscribunt Honorio tertio, ut abbas Urspergensis, qui idem est ac Conradus de Lichtenau, ab anno 1215 usque ad annum 1240 Urspergense seu Averspergense pedum adeptus. Atque ex his plane patet devotam hanc praxim integro sæculo vetustiore esse quam arbitrati fuerant doctissimi Benedictini sodales: quin etiam cum Summi Pontifices soleant specialia pietatis exercitia potius invicta sua auctoritate confirmare quam in usum inducere, quis negabit facillime fieri potuisse ut jam paulo ante Honorium III aut Gregorium IX hæc devotio aliquot in locis vigeret?

non vero Urbanus II.

C 18 Verumtamen nequeo suffragari recentioribus quibusdam scriptoribus, ut Croiset (g), Butler (h), etc., qui, ubi de festo Annuntiationis B. M. V. agunt, referunt illius piæ praxim originem ad concilium Claromontanum anni 1095. Eis prævit Arnoldus Wion in Ligno Vitæ (i) et Ferreolus Loricrius (k) et forte alii, qui me prætereunt. Arnoldus, qui primipilus mihi est, tradit campanula, quam sub brachio gestans Urbanus II pingitur, designari hanc institutionem, quandoquidem ipse in Concilio Claromontano, ut a primo die quo exercitus Christianus terram sanctam recuperaturus discederet, vespere et mane, in omnibus orbis Christiani ecclesiis, tam cathedralibus, quam abbatialibus, utriusque sexus populus Christianus trino campanæ pulsu ad orationem excitaretur, statuit. Miror multum, Wionem subjecisse sibi id ex concilio Claromontano innotuisse: æquidem frustra volvo et pervolvo canones et scriptores, quos de hoc concilio consulere mihi licet. In Vita sane Urbani PP.

(a) Act. SS., t. II Julii, p. 826. — (b) Contin. Annal. Eccles. Baronii ad annum 1318, § LVIII. — (c) Ibid. ad annum 1327, § LIV. — (d) Hist. Pontif. Roman., t. II, col. 70. — (e) Ibid., col. 73. — (f) Lib. IV, p. 641. Edit. Lugdun. anni 1609. — (g) Tom. III, p. 397. Ed. Lugd. 1804. — (h) T. III,

D II, a Ruinartio confecta et tomo II Operum posthumorum edita, hæc reperio (l): Quin et nonnulli Sanctum Antoninum laudant, referentem hoc a Pontifice in concilio (Claromontano) statum fuisse, ut ab ipso die, quo exercitus esset profecturus in expeditionem, vespere et mane in omnibus ecclesiis cathedralibus et monasteriis signum trino campanæ pulsu daretur, quo excitarentur populi ad orationes pro felici expeditionis successu fundendas. Quod quidem institutum mori pulsandæ Salutationis Angelicæ, qui postmodum apud omnes invaluit, occasionem præbere potuit. Verum infelix mea sors, nisi errantium infelicio sit: nihil ego apud Sanctum Antoninum invenio, quod ad rem faciat. Narrat quidem hic Sanctus (m), quod apud alios obvios itidem occurrit, suadente hoc Pontifice præscriptam fuisse recitationem horarum seu precum B. M. V., vulgo parvi Officii seu Cursus B. Mariæ nuncupati, et non diu ante a S. Petro Damiani in suum eremitorium induci; verum præterea, in quantum novi, ne apicem quidem.

E 19 At quid sentiendum de asserto, quod superius ex Breviario Mirapicensi retulimus, videlicet hanc praxim obtinuisse in diocesi Tolosana, priusquam alibi locorum cognita esset? Futor mihi investiganti nihil occurrisse quod hanc sententiam stabiliat; immo La Faille, qui magnam vitæ suæ partem in perscrutandis Tolosanæ monumentis atque charteris egit, multum abest, quin dicat pervetustum esse hunc usum in pago Tolosano: sic enim loquitur in Annalibus civitatis Tolosæ ad annum 1472 (n): Precatio AVE MARIA hoc anno instituta fuit. Summus Pontifex, eflagitante rege, trecentos indulgentiarum dies largitur omnibus Christi fidelibus, qui, cum meridie ter pulsabitur campana, genibus flexis ter recitabunt AVE MARIA, apprecantes Dei auxilium regi ejusque regno. Hanc Bullam secutum est edictum regium, et utrumque instrumentum in omnibus regni curiis ratum habitum est. Ita gallice laudatus annalista Tolosanus; cui consentiunt plures historiographi Galli, ut P. Daniel (o), Mezeray in Vita Caroli VIII, etc. Attamen errant cum asserunt hoc tempore primum in Gallia institutum fuisse hoc precandi genus, ut infra videbimus.

Male dicitur hæc praxim primum apud Tolosanos obtinuisse.

F 20 Atque hæc sufficere fere, ut quis intelligeret quantæ suspitioni subiaceat locus ille ex lectionibus Mirapicensibus desumptus. Ast cum in præsentis argumento versemur, totam questionem dilucidari lectori ingratum non fore confido. Quocirca ut ab Italia incipiamus, superius jam cognovimus num. 17 ab Honorio III aut Gregorio IX vespertinos campanæ pulsus ad Salutationem Angelicam recitandam sæculo decimo tertio ineunte prescriptos fuisse. Quam religionem ut populus admitteret, S. Bonaventura quantum potuitategit anno 1269. Verum cum gravis procella Ecclesiæ Romanæ ingrueret, et pius ille mos paulatim in Italia concideret, et in Galliam e contra mearet, Joannes XXII sæculo XIV ineunte eum in Italia restituere conatus est, concessis Indulgentiis in Urbe vulgandis. Quæ ut constent, non est quod citem Oldoinum in Additionibus ad Ciaconium, Marraccium in Pontificibus Marianis, aliosve: satis fuerit lectori in animum revocasse decretum concilii Senonensis num. 14 recitatum, et duplex Joannis XXII mandatam, cujus num. 16 ex Raynaldo memini. Verum hæc de vespertina tantum campanarum pulsatione.

Hujus praxim fata in Italia a sæculo XIII

21 Anno autem 1456 fere ineunte, apparente usque ad intensæ sæculum XVI.

p. 303. Edit. Lovanii 1829. — (i) Part. II, p. 565. — (k) De Augusta Maria, lib. VII, cap. XVI. — (l) P. 228. — (m) Chronicon, part. II, tit. XVI, § XXIII, t. II, p. 593. Edit. Lugdun., 1586. — (n) P. 247. — (o) T. VIII, p. 415. Edit. 1742.

A per aliquot dies cometa crinito, et rubro, longa cauda, cum mathematici (*indulgeantur talia horum temporum imperitiæ*) cum mathematici, inquam, ingentem pestem, caritatem annonæ, magnamque aliquam cladem futuram dicerent, ad averendam iram Dei, Callixtus III aliquot dierum supplicationes decrevit, ut si quid hominibus immineret, totum id in Turcas Christiani nominis hostes converteret. Mandavit præterea, ut assiduo rogatu Deus flecteretur, in meridie campanas signum daretur fidelibus omnibus, ut orationibus eos juvarent, qui contra Turcas dimicabant. Hæc Ciaconius (a); eademque confirmat Andreas Victorellus (b). Sed paulatim obsolevit hæc pia consuetudo: quocirca Alexander VI, paulo postquam ab imminente vitæ periculo servatus fuisset, non instituit, sed inolitam renovavit institutionem Callixti III, jussitque ad meridiem pulsari campanas, monendo populo, ut per recitationem Orationis Dominicæ aut Salutationis Angelicæ imploraretur Dei auxilium adversus Turcas, ac datum tunc principium hujusmodi pulsationi die decima nona Augusti anni 1500. Hæc Oldoinus (c) et Ciaconius (d); quibus suffragatur testis oculatus, Joannes Burchardus, ceremoniarum magister, in Diario suo Curie Romanæ sub Alexandro VI Papa, quod ab Eccardo editum reperio in Corpore Historicorum Medii Ævi (e). Sufficiat illud de Italia specimen.

et in Gallia
a sæculo XIV,

22 Jam ad Galliam si gradum facimus, nullum antiquius hujus pietatis exemplum occurrit, quam quod num. 16 secundum Raynaldum attulimus de diocesi Sanctonensi. Secundum exemplum a nobis repertum est in versione Rationalis divini officii Guillelmi Durandi, quod Johannes Golein (Jehan Golein) ab anno 1372 ad 1374 in gallicum idioma transferendum curavit, et nonnullis auctariis ampliavit. Hujusmodi auctarium est, quod Cl. V. Paulinus Paris Historiæ Mss. Gallicorum Bibliothecæ regie Parisiensis (f) inseruit. Paucis præmitto annexam fabulam: in Germania scilicet quidam eques, mercatores spoliando assuetus, numquam omittebat ante somnum Salutationem Angelicam genibus flexis recitare: quæ pietas causa fuit, cur non item ad comes Matisconensis in infernum vivus abreptus est, sicuti declaravit ipse diabolus, qui ei humana forma inserviebat. Signo autem crucis abegit Carmelita dæmonem, corpore putrido humi relicto. Reliqua veram historiam sapiunt et verbotenus latine faciendæ sunt: Eques ejusque conjux, pro Carmelitarum fratrum consilio, perrexerunt ad dominum Papam Clementem, Carpenterati degentem; quæ gesta fuerant ei narrarunt, bona sua pro Deo abdicavere, et devote penitentiam amplexi sunt. Tum Papa jussit, ut post completorium pulsaretur ad AVE MARIA, et decem dies indulgentiarum concessit, omnibus qui in miraculi memoriam hanc precem recitarent. Postea Papa Johannes atque alii concesserunt similiter indulgentias, quæ tandem ad LXX dies ascenderunt. Hujus rei historia in tabula depicta fuit in maxima Avenionensi ecclesia, quæ Sanctæ Mariæ de donis sacra est. Atque hæc ad annum circiter 1314 referenda videntur; quandoquidem Clemens V ultimis suæ vitæ temporibus (licet ibi diem non obierit, ut male ab uno biographorum asseritur,) Carpenterati versatus est. Nam, ut alia testimonia mittam, scribit Ptolomæus Lucensis (g): Eodem anno (1314) in kalendis Martii in Carpenterato, UBI CURIA TUNC ERAT, apparue-

runt tres soles in Oriente naturales, immo parhelion; verum, ut ex biographis manifestum est, non diu ante illuc advenerat Clemens V, neque diu post illic vixit, utpote medio fere mense Aprili ejusdem anni e vivis sublatus. Tertium vero testimonium ex Statutis Synodalibus Trecorensibus anni 1334 petitur: sic quippe sonat statutum LXVIII (h): Item, præcipit dominus episcopus omnibus curatis diocesis Trecorensis in virtute obedientiæ, quod de cetero pulsetur campana ter in suis ecclesiis ante ignitegium; et quod sit inter duas pulsationes spatium unius AVE MARIA, et dat omnibus sic dicentibus decem dies indulgentiæ. Quod autem hanc synodum anno 1334 attexam, causa est statutum LXXVI collatum cum statuto VII alterius synodi, quod æque ac alterum apud Hyacinthum Mombricium (i) reperire est.

23 Paulo post, anno 1346 eandem consuetudinem ratam habuit synodus Senonensis, ut num. 14 ex Mabillonio retulimus. Quod confirmat Lobineau in Historia Parisiensi ad hunc annum (k), ubi omnia hujus synodi statuta exponit. Anno circiter 1369 hoc non absimile decretum edidit synodus Biterrensis (l): Item, simili modo ordinatur quod de cætero in aurora diei pulsetur tribus ictibus cum batillo majoris campanæ, et quilibet audiens, ejusque status fuerit, dicat ter Pater Noster et Ave Maria, et quilibet dicenti, de Omnipotentis Dei auctoritate et nobis attributa, damus et concedimus xx dies indulgentiæ in remissionem suorum peccaminum; at nihil ibi de precatione vespertina. De hac vero agit Simon episcopus Nannetensis, qui ab anno 1366 ad 1381 vel 1382 hanc sedem occupavit; inter ejus statuta a Martene edita, venit sequens quinto loco (m): Item, præcipimus, ut ipsi faciant hora consueta pulsari campanas in ecclesiis suis ad ignitegium, gallice Couvre-feu et præcipiant parochianis ad pulsationem hujusmodi dicere genibus flexis verbum Salutationis ab Angelo gloriosæ Mariæ: AVE MARIA; et ex hoc lucrantur decem dies indulgentiæ. Quo autem pacto synodus Vavrensis anno 1368 præceperit matutinum dari signum, videsis num. 14 hujus Commentarii.

24 Superius jam dixi secundum Lafaille aliosque, de lege a Ludovico XI circa Salutationem Angelicam lata: quoniam vero plures historiographi Galli varie hac de lege loquantur, alii tum matutinum, tum meridianum, tum vespertinum signum tunc institutum dicentes, alii meridianum et vespertinum, alii solum meridianum, ipsa verba latina faciam ex editione anni 1518 Maris Historiarum, quæ nusquam a bibliographis signata mihi occurrit (n): Anno 1472, prima die mensis Maji celebrata est in templo Parisiensi (scilicet cathedrali) solemnissima supplicatio publica: eodem die Johannes Brete Turonensis, sacræ theologiæ doctor, inclytam orationem habuit, in qua inter alia declaravit, regem singulari fiducia prosequi Divam Virginem Mariam, atque adeo eundem obtestari atque hortari bonos suos Parisienses cives, ut unusquisque ad meridianum signum, dandum magna memorati templi campana, genu flecteret, et Salutationem Angelicam pro regni pace recitaret. Neque dissonat ab hoc narratu Gaguinus (o). Quas autem indulgentias Supremus Pontifex tum concesserit, videre est ad num. 19, ubi fidem testimonium Lafaille enuntiavi.

25 Et quidem cum ex præcatis pateat jam in una diocesi mane, in alia vespere, in tertia meridie

D

quoad pertinet ad triplex

E

diet tempus,

F

usque ad sæculum XVI:

(a) Hist. Rom. Pont., t. II, col. 982. — (b) Ibid., col. 985. — (c) Ibid., t. III, col. 161. — (d) Ibid., col. 155. — (e) T. II, col. 2123. — (f) T. II, p. 67 et seqq. — (g) Baluze, Vit. Pap. Avenionens., t. I, col. 53. — (h) Mombrice, Mémoires de Bretagne, t. I, col. 1306. — (i) Ibid., col. 1371. — (k)

Hist. de Paris, t. I, p. 600. — (l) Martene Thesaurus Anecd., t. IV, col. 660. — (m) Ibid., col. 962. — (n) Mer des Histoires, t. IV, fol. vers. 251. — (o) Annal., lib. x, cap. ix, p. 261.

A

signum, quod nunc vocamus Angelus datum fuisse, facile fieri potuit, ut in quibusdam diocesisibus tria hæc darentur signa, etiam ante sæculi xv exitum. Veruntamen non audiendus est Stephanus Pasquier, qui in *Disquisitionibus suis de Gallia* (a) affirmat, reperiri in interrogatorio Joannæ, Viraginis Aurelianensis, eam coram iudicibus anno 1430 aut 1431 hac de re sciscitantibus respondisse: vocem, qua duce sese agere asseverabat, sibi pridie ter innotuisse, mane videlicet, meridie, et vespere cum campana ad Salutationem Angelicam recitandam invitaret. Equidem nihil tale inveni in opusculo G. Goerres de Joana Arcensi, nihil in tomo III *Notitiæ Bibliothecæ regię*, in quo totus processus recensetur; verum in majori *Historia Joannæ Arcensis*, quinque tomis comprehensa, (quæ nunc præ manibus mihi non est,) certo memini me legisse ipsissima Joannæ verba, desumpta ex processibus, Lutetiæ Parisiorum asservatis, quibus luculenter constat Viraginem unius tantum pulsationis campanæ mentionem fecisse. Veruntamen in Normannia tractu triplex campanæ pulsatio satis antiqua sit oportet, siquidem ad num.

B

5, capitis de populi officio sic loquitur Claudius episcopus Ebroicensis in statutis synodalibus Ebroicensibus anno 1576 promulgatis (b): Præterea cum Gallorum Annales recitent, difficilioribus temporibus instituisse majores nostros, ut ad sonitum campanæ in ortu solis, meridie et occasu admoneretur populus, quocumque in opere esset, singulariter orare ad opem Dei implorandam, volumus illum morem per hæreses et pietatis incuriam multis locis intermissum renovari et retineri: præsertim publica calamitate nos ad inimpellente. Hæc ex Conciliis provinciæ Rothomagensis: in quo opere aliquot alia reperire est statuta circa præsens argumentum, ad sæcula xiv, xv et xvi pertinentia, et ex quibus luculenter patet, quanta fuerit in hac re varietas variis temporibus et variis in diocesisibus. Memorata vero sufficiunt, ut quis videat quantopere restringenda sint ad particularia loca, quæ Mabillonius (vide num. 15) hoc super negotio collegit. Ad Germaniam jam stylym conver-

similiter in Germania a sæculo xiv usque ad recentiora tempora.

C

26 Primum statutum ad Germaniam pertinens, quod mihi hac super re cognitum sit, conditum est anno 1321 in concilio Wratislaviensi, jubetque (c) in omnibus diocesis ecclesiis jugiter de vespere circa crepusculum, omni die de cætero tribus vicibus ad unam partem brevibus intervallis campanam pulsari, ut omnes et singuli Christi fideles ad campanæ sonitum, flexis genibus gratiam matris gratiæ invocantes et AVE MARIA dicentes pro bono statu Ecclesiæ et pace terrarum nostrarum deprecantur: quod facientibus quadraginta dies indulgentiarum conceduntur. Secundum decretum latum est in synodo Eystettensi anno 1354 et a superiori prorsus diversum est: in eo quippe præcipitur (d) singulis diebus in sacro tribus vicibus in omnibus ecclesiis parochialibus fieri campanæ unius sonitum et tunc tam a Clero, quam a populo ad minus unum PATER NOSTER et unum AVE MARIA pro bono statu ecclesiæ Eystettensis flexis genibus cum devotione dici. Anno 1416 renovavit Wenceslaus, episcopus Wratislaviensis, indulgentias olim datas, jussitque fideles omnes mane et vespere pulsu campanæ invitari ad unum PATER NOSTER et tria AVE MARIA recitanda (e). Moguntiz quoque fiebat hæc precatio mane ad ortum solis et quadra-

(a) Recherches sur la France, lib. iv, p. 392. — (b) Conc. Provinc. Rothomagensis, t. II, p. 392. — (c) Hartzheim Concil. Germ., t. IV, p. 317. — (d) Ibid., t. IV, p. 377. — (e) Ibid., t. V, p. 160. — (f) Ibid., t. V, p. 209. — (g) Ibid., t. V, p. 221. — (h) Ibid., t. V, p. 631. — (i) Ibid., t. VI, p.

ginta dierum indulgentia proponeretur, ut liquet ex capite II concilii Moguntini, anno 1423 celebrati (f); qua occasione hortatus est Conradus, archiepiscopus Moguntinus, suffraganeos suos ad similes indulgentias his suis superaddendas. Eodem anno prorsus simile decretum (g) promulgavit Theodoricus, archiepiscopus Coloniensis, in concilio habito in sua Metropoli. Anno autem 1491 Henricus III, Bambergensis præsul, sub titulo LVIII synodaliū statutorum suorum (h), legem tulit, qua, propositis quadraginta diebus indulgentiarum, ad trinam Salutationem Angelicam mane et vespere invitarentur fideles. Semi-sæculo tardius, anno scilicet 1549, Erasmus, Argentinenis episcopus, inseruit synodalibus decretis cap. XXI statutum (i), quo mane et vespere quoque hæc præcipiebantur preces: Gloria tibi Domine; Ave Maria gratia, etc., cum oratione: Deus, qui de Beatæ Mariæ Virginis utero, etc. Medio autem sæculo xvi vulgaris jam erat in Germania hic usus mane et vespere salutandi Deiparam, ut liquet ex opere de Mariæ Deipara Virgine (k) P. Canisii, hoc ut vetus et commune institutum laudantis. In synodo vero Brixiensi anni 1603 ter de die obeundum commendatur hoc pietatis exercitium (l); item in synodo Pragensi (m) anni 1605, ubi hodiernæ orationes tamquam ex prisco Ecclesiæ usu plane proponuntur; itemque in synodo Constantiensi (n) anni 1609. Quid vero sequentibus temporibus in aliis pluribus diocesisibus ordinatum sit prætermittimus, quoniam vulgaris jam ubique fere vigeat usus. Verno tempore anni 1842 concessit Borussia rex, ut denuo pulsarentur campanæ ad hanc pietatem indicandam.

27 Ne vero latius excrescat hæc digressio, ceteras mittimus regiones, satis ducentes paucis dixisse quo circiter ordine hæc in Divam Mariam religio ad præsentem statum surrexerit in præcipuis Europæ partibus. Coronidis tantum loco tres adjicimus notas: quarum prima est, absque dubio verba, quæ in Vita S. P. Ignatii, a Ribadeneira conscripta, occurrunt, et quibus asseritur hunc Sanctum hujus piæ praxis in patria sua institutorem fuisse, eodem modo debere intelligi quo illa, quibus S. Bonaventura eadem praxim tradidit instituisse; anno enim 1322 capitulum Vicense in Catalaunia statuit, ut sub vespere pulsaretur campana, qua cuncti excitarentur ad recitandum flexis genibus unum Ave Maria pro salute ac pace animorum et corporum, ac fertilitate, et conservatione fructuum terræ (o). Secunda est die xiv Septembris anni 1724 a Benedicto PP. XIII indulgentias, quas hodiè cuilibet Christiano lucrari licet, concessas fuisse; et tertia demum, pluribus in locis, Germaniæ potissimum, jam dudum distinctum a reliquis exstitisse vespertinum signum, quo Christi fideles ad preces pro refrigerio animarum purgantium fundendas excitabantur. Atque hæc jam pridem totumque de S. Gauderico Commentarium absolveram, cum in memoriam subit, R. D. Antonium Binterim solita sua accuratione et sagacitate in primario suo opere de memorabilibus Ecclesiæ catholicæ (p) hunc Marianæ pietatis ritum, præmisso commentario de Salutatione Angelica, examinasse. Veruntamen cum hæc mea dissertatio in nonnullis a laudato commentario differat, et illa altera germanice scripta sit, neque proin facile ab omnibus intelligi queat, lectorem boni consilium esse duxi, si has disquisitiones, quæ nihil debent præfato operi, non supprimerem.

28 Jam vero ut ad miraculum S. Gauderico at-

499. — (k) Lib. III, cap. II, p. 245. Edit. 1577. — (l) Ibid., t. VIII, p. 565. — (m) Ibid., p. 741. — (n) Ibid., p. 909. — (o) Villanueva, Viage, t. VI, p. 97. — (p) Denkwürdigk. der katolisk. Kirche, t. VII, part. I, p. 129.

et fit conjectura de miraculo, attributo S. Gauderico.

tributum

A tributum redeamus, ipsum prodigium negare neque audeo, neque placet; sed prædicta adjuncta in peruersum detorta mihi videntur. Opinor quippe S. Gauderico pro debita sua pietate in Deiparam morem fuisse eam genibus flexis orandi, quotiescumque campana ad convocandum populum in templum pulsaretur, atque sibi non liceret vacare ab opere. Verum ejus oratio non videtur fuisse Angelica Salutatio, utpote nondum in usu apud Latinos satis posita; neque oratio Salve Regina, quam sæculo tantum decimo prodixisse in confesso est, licet de auctoris nomine et conditione nonnihil ambigatur (a). Circa hanc autem quam exposui sententiam notari potest, nihil in ea esse ab usu absonum, cum plurimi etiamnum probe Christiani, sonantibus campanis, cor ad Deum ejusque matrem convertant. Cæterum facile admittendum videtur S. Gaudericum præcipua secundum Deum pietate coluisse sanctissimam ejus Matrem; quandoquidem tradunt ejus biographi Deiparam, ut jam in terris famulatum servi sui compensaret, ei morienti apparuisse; qua visione recreatus, exhibebatur S. Gaudericus in tabula picta Canonensi.

B

§ III. De translatione Reliquiarum, miraculis et cultu S. Gauderici.

Hic Sanctus anno circiter 900 mortuus, miraculis claret,

D De reliquis S. Gauderici gestis, nihil est quod commentario indigeat, aut magis definiiri possit. Solum ex lectionibus a Tamayo editis eruuntur, eum die xvi Octobris circa annum Domini 900 obdormivisse in Domino; eandemque sententiam in Martyrologio suo universali amplexus est Claudius Chastelain. Quæ vero S. Gauderici mortem secuta sunt sic enucleare studebimus, ut integras lectiones Mirapicenses, quæ die xv Julii in festo translationis recitantur, immisceamus. Porro sic inchoatur lectio quarta: Cum Gaudericus, sanctitatis fama ubique clarus, immaculatum Deo spiritum reddidisset effusa ex vicinis pagis hominum multitudo, sacrum illius corpus veneratura, ad ejus exequias convenit: quibus ex more Christiano honorifice persolutis, illatus fuit in commune sepulcrum, effossum in cœmeterio ecclesiæ oppiduli (seu potius vici, olim Viéville, ut ad nos scripsit Cl. V. Puiggari, nuncupati et 42 focos ante sexaginta annos capientis), quod nunc a Sancto, illius olim indigena, San-Gaudericum vocatur. Sed qui humiles semper erigit Deus, et glorificantes se glorificat, non est diu passus, servi sui corpus minus honorifice jacere. Tot enim ex illius tumulo prodire miracula, ut iis excitati fideles, vicinarum ecclesiarum convocatis presbyteris, ex obscuro loco sacra lipsana, suavissimo odore fragrantia, extraxerint, quæ in proxima ecclesia summa veneratione collocarunt. Nihil hac de re apud Domenec reperire est, sed ait: Devotus populus ædificavit templum, ejus insigniendum nomine, supra ejus sepulcro, ad quod usque in præsentem diem in honorem sui servi magna patrat miracula Deus.

et beatificatur forte in concilio Narbonensi;

30 Et quidem nonnihil ab his lectionibus discedere non ambigo, quoniam multo verisimilius arbitrator S. Gaudericum e terra levatum fuisse, cum ad concilium provinciale Narbonense sacræ ejus Reliquiæ delatæ fuerunt. Cujus sententiæ ratio est: tum facinus presbyterorum, quorum non est neque fuit venerabiles viros beatificare, tum quod id Narbonense concilium, certe ante annum 1014 habitum,

(hoc enim anno Canonem translata fuerunt S. Gauderici Reliquiæ.) eodem fere tempore celebratum sit oportet, quo beatificatio illa facta supponitur. Sentio itaque S. Gaudericum exhumatum fuisse a presbyteris, et ab iisdem inter populi gaudia ad Narbonensem synodum delatum; ubi continuo Beatorum catalogo adscriptus, cum reliquis Sanctis, quorum allata fuerant corpora, in grandi honore habitus est. In lectione vero Mirapicensi sexta sic exponitur illa solemnitas: Longius latiusque diffusum est Gauderici nomen, sequenti miraculo: ad concilium provinciale suffraganeos episcopos convocaverat archiepiscopus Narbonensis. Et ut mos illius ætatis erat, deferebant secum episcopi, quas in sua diocesi illustres habebant Sanctorum Reliquias: quo, ex illarum præsentia sacro cœtui reverentia cresceret; et ad divinum lumen, inter ecclesiastica tractanda negotia promerendum, tanti patroni suffragarentur. Adfuit concilio episcopus Tolosanus: qui omnium ore celebrata Gauderici sanctitate permotus, eo venerandas illius Reliquias deduci curavit. Arenti ac siticulis solo positus erat locus, in quo cogebatur synodus: et cum ad eum maxima hominum multitudo convenisset, brevi aquæ penuria laboratum est. Quod advertentes episcopi, ut tanto malo remedium facerent, ad Deum confugere, et apud illum Sanctos precatores adhibere statuunt. Quare supplicationes decernunt, in quibus una cum aliorum Sanctorum Reliquiis solemniter pompa sacra lipsana Gauderici efferuntur. Cujus opem dum illustrissimi antistites cum venerando clero conceptis precibus poscerent, repente sub Sancti Confessoris Reliquiarum ferculo, largis et perennibus aquis fons scaterere visus est.

D

E

31 Idem narrat prodigium Vincentius Domenec, quod in suburbio Narbonensi omittens tamen aliquot hujus celebritatis adjuncta: sed contra indicat fere locum in quo coacta fuit synodus. Ex hispanico idiomate ejus verba latina facio: Priusquam Sancti Gauderici corpus delatum fuisset in Hispaniam (in Ruscionem, quæ nunc Gallia est) contigit ut archiepiscopus Narbonensis jussu fieri synodum in loco, qui vocatur CENTUM ARBORES, et in quem delata fuerant plurima sancta corpora, quæ inter corpus S. Gauderici. Similia habet Reginaldus Poc. Jam vero quale hoc concilium sit investigandum est. Equidem fateor in eo determinando anxium me esse, veritatis an erroris vestigia relegam: en tamen mea conjectura, suis rationibus stipata. Inter instrumenta Ecclesiæ Narbonensis, quæ in Gallia Christiana leguntur, occurrit (b) donatio Arnusti archiepiscopi Narbonensis anno 911 facta ecclesiæ S. Pauli Narbonensis, quæ sic incipit: In nomine Domini, ego Arnustus Sanctæ Narbonensis Ecclesiæ humilis archipræsul, pro remedio animæ meæ et æterna retributione, dono ad ecclesiam Sancti Pauli, Confessoris Christi, cujus ecclesia sita vel fundata est in loco, uti vocabulum est AD ALBOLAS, trans pontem prope Narbone civitate... dono atque concedo ad præfatam ecclesiam Sancti Pauli in pago Narbonense infra terminio de villa, quæ vocatur Biciano, omnem alaudem, quæ mihi advenit...

quod in suburbio Narbonensi

F

32 At locus quem latine CENTUM ARBORES dicit, apud Domenec hispanice audit CIEN ARBOLES; et quoniam appositum Cien facile omitti aut addi potuit in usu, prorsus proclivis sum ad affirmandum locum ad Albolas eundem esse ac illum, quem Domenec Cien Arboles nuncupat. Jam vero nullum concilium Narbonense occurrit, in quo nomina præsulum et temporis notæ minus præsentis argumento repugnant,

anno circiter 900 habitum est.

(a) Perez Bayer Biblioth. Hispan. Vetus, t. I, p. 517. — (b) T. VI, col. 14.

quam

A quam concilium anno circiter 990 celebratum (a), et in quo adfuit episcopus Tolosanus, ab aliis multis, ut in veterum instrumentorum collectionibus videre est, frequenter absens. Hujus concilii locus non signatur; sed cum saepius in templo Narbonensi S. Pauli sacrae synodi habitae sint, et caeterae, quibus his temporibus interfuit episcopus Tolosanus, alii loco alligentur, quid superest quam ut hunc sanctum caetum seligamus e multis? Caeterum, si quis archivio Narbonensi aliisque rarioribus monumentis utitur, divinet ipse melius. Spes tamen mihi est me proxime calcasse veritatis vestigia.

Sacrilegi latrones, S. Gauderico interveniente, plectuntur.

B 33 Secundum expositam chronotaxim, huic loco inserenda est res mira satis, quae in quinta lectione Mirapicensi sic narratur: Crescebat in dies cultus, et observantia populi erga Gaudericum; ad quam continuus a Deo illius intercessione acceptis beneficiis ferebatur, eaque erat omnium in Sanctum Confessorem fiducia, ut securos se, suaque omnia in tuto existimarent, dummodo sub ipsius tutela forent. Nec spes eos umquam fefellit. Ex optimatibus Provinciae homo perditus milites in ecclesiam Sancti Gauderici immisit, ut ausu sacrilego per vim abstraherent quaecumque in ea veluti in certissimo rerum suarum perflugio rustici complures reposuerant. Ingenti onusti praeda vix e conspectu ecclesiae abierant latrones, cum sacrilegos divina ultio, Sancto suo illatam injuriam vindicans, insequitur. Excitata siquidem inter eos seditione, omnes mutuis concidere vulneribus: ita ut ne unus quidem remanserit, qui spoliatos rusticos prohiberet, quin ablata reciperent. Et mox tanti sceleris auctor, pudenda percussus lepra, inter horrendos corporis cruciatus sacrilegam animam evomuit. Narrat Domenec idem factum, paucis tantum adjectis; sic de viro praepotente, de quo hic est sermo, ait: Erat in partibus Tolosanis princeps, apprime malus, et quantum genere nobilis, tantum moribus vilis. Qui an fuerit Guillelmus comes Tolosanus, dictus Taliafer, ambigo multum: etenim unus frater tantum ei describitur aut cognoscitur; in praesenti vero argumento occurrunt duo, quos princeps iste, ut habet Domenec, cum latronibus in templum S. Gauderici immiserat, et quorum unus, in praedicta seditione ictu lanceae guttur vulneratus, misere exspiravit. Quoniam vero inde intelligi possunt quae brevi de Reliquiarum furto attaxemus, signentur oportet haec sequentia, quae latina facio, Domeneci verba: Perrexerunt itaque hi sceleris administri ad S. Gauderici templum, non ad orandum, sed ad furandum, et, nemine eis resistente, destruxerunt domos, et diripuerunt quaecumque in eis invenire erat, et postquam SANCTI TEMPLUM PRO SUO LIBITU VASTASSENT, ad dominum suum cum praeda redire coeperunt.

Non Mirapicio

C 34 Nunc vero dicendum jam est de ipsarum Reliquiarum furto, quod permultis in scriptis variis semper cum adjunctis et incredibilibus fere miraculis memoratur. En quid de eo narretur in lectione quarta Mirapicensi; quod unum ex hoc lectionario recitandum supererat: Unde (ex templo S. Gauderici) Mirapicium translata in ecclesiam Sancti Mauricii, lapideo sepulcro, quod etiamnum exstat, fuere condita. Inde pars modica cum pio furto sublata in monasterium Sancti Martini de Canigon diocesis Elnensis fuisse illata, ex eo tempore, quod ex sacro corpore superest securiori loco in ecclesia cathedrali Mirapicensi intra thecam argenteam asservatur. Verum haec probare

D non possumus; quoniam anno 1014, quo Canigonem jam delatae erant, ut inferius liquebit, S. Gauderici Reliquiae, nondum exstitisse videtur S. Mauricii Mirapicensis ecclesia. Cum enim haec usque ad saeculum XIV, quo Joannes PP. XXII Mirapicium sedem episcopalem erexit, prioratus Benedictinus fuerit mirum esset omnino, si inveniunt saeculo XI exstitisset, nullam de ea mentionem fieri in Mabillonii Annalibus et Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, quae usque ad saeculum XII deducta sunt: porro in indicibus utriusque hujus operis nullum invenire est verbum de hoc Mirapicensi caenobio. La Martinière autem, d'Expilly, Moreri, Vaissette in opere geographico de Francia, Beauvier in Collectione episcopatum et abbatiarum Francia, Galliae Christianae scriptores, etc., integrum prorsus relinquunt hoc dubium. Donec itaque contrarium probetur, (quod difficulter fieri posse autumo, quoniam ex Benedictinis Occitaniae Historiographis, intelligo monumenta Mirapicensia hujus aevi et praecedentium temporum deperdita esse,) tanquam verisimilium admittemus S. Gauderici Reliquias, in lapidea theca aut sepulcro positas, tantum post annum 1014 Mirapicium translatas fuisse.

E 35 Audiatur porro saepius jam memoratus Domenec; iterum quae ille hispanice habet in latinum idioma convertimus: Anno Domini 1014 Guifredus comes Cerdaniae, filius Domini Olibae Cabretae, comitis de Besalu, cum aedificasset monasterium de Canigon, Ordinis Sancti Benedicti, atque illud ingentibus divitiis ornasset, emisit duos viros qui sacras inquirerent Reliquias, ut eis, sicuti forte invenirent, novum templum honestaretur. His concordat in plurimis Chronicum breve Canigonense, quod in Miscellaneis Baluzii (b) ita sonat: Anno Domini millesimo primo, aera MXXXIX, anno VI Rodberti regis, indictione XIV, Guifredus comes cepit aedificare monasterium Sancti Martini Canigonensis. Anno Domini MXIV electus fuit in primum abbatem Selva, monachus Sancti Michaelis Coxanensis. Eodem anno delatae fuerunt Reliquiae Sancti Gauderici Confessoris et finibus Tolosae. Caetera quae potius ad monasterium quam ad S. Gaudericum pertinent mittimus, monentes tamen in Marca Hispanica plurima esse instrumenta optima notae, quae tum ad Guifredum, deinde monachum factum, tum ad monasterii exordia pertinent. Hieronymus Pujades praeterea (c) integrum commentarium de his exordiis tenuit; idemque fecit Gregorius de Argais (d). Ipsum vero mentem Canigonem, quem sic ob continuam nivis albedinem dictum volunt, descripsit Emmanuel Marcillo (e). Scripsit integrum quoque caput memoratus Hieronymus Pujades de furto Reliquiarum S. Gauderici, cui patrando non duos, sed plures viros adhibitos fuisse tradit; quos crederem, scribit ipse eique consentio, monachos fuisse monasterii Sancti Martini de Canigon, stipatos a quibusdam laicis viris honestioris loci. Hoc enim tempore in dubium vocabatur liceretne furari sacras Reliquias; et plurimi, potissimum qui Sanctorum desiderabant corpora, opus pium esse affirmabant tale furtum. Caeterum notum est saepissime id factum esse hoc aeo. Confer Hieronymum Pujades (f) de furto corporum SS. Eulaliae et Julittae, Elenam translatorum et Benedictum XIV (g) de universo hoc argumento agentem, pluraque proferentem specimina.

F 36 Sic vero dein pergit Domenecus: Dicti legati secundum Domini sui mandatum venerunt Tolosam, (intellige agrum Tolosanum, qua in re Pujades de Cataluña, p. 26. — (f) Chron. Univ. de Cataluña, t. VII, p. 371. — (g) De Beatific. et Canoniz. SS. lib. IV, part. II, cap. XXV.

E Canigonem deferuntur S. Gauderici Reliquia,

F

sed e vico S. Gauderici, ubi male servabantur, sublata fuerunt;

jades

(a) Labbe Conc. t. IX, col. 742. — (b) T. I, p. 190. Edit. Mansi. — (c) T. VII, p. 360. Chron. Univ. del Principado de Cataluña. — (d) Perla de Cataluña, p. 362. — (e) Cri-

A *jades continuo errat*), et hic et illic inspicientes ecclesias, diligenter inquisierunt locum, ubi invenire possent sacra corpora, et oportunitatem ea rapiendi. Cum autem animadvertissent templum, in quo S. Gauderici corpus jacebat, omnium patrando furto facillimum esse, quoniam parietes usque ad fundamenta destructi essent, (*certe ob cladem quam num. 33 retulimus*), valvæ non obseratæ, et omnis custodiæ absentia liberum aditum sterneret, exultaverunt ingenti gaudio, quod læta sibi adesset occasio tanti thesauri adipiscendi; et inter altissima noctis silentia accesserunt ad locum, ubi Sancti Confessoris exuviæ quiescebant. Tunc Deus operatus est magnum prodigium: nam cum Sancti corpus ex sepulcro tollere conarentur, sepulcrum movere nequaquam potuerunt, nec quidquam ex eo rumpere. Miraculum grande, quo Deus ostendit, quanto honore velit servos suos haberi ab hominibus! Illi stupentes, et quid agerent inscii, Dei benignitatem invocare cœperunt, et votum fecerunt Sancto Gauderico his verbis: Glorioso Sancte Gauderice, si per te nobis liceat sanctum tuum corpus efferre, pollicemur tibi nos te laturos esse in locum, in quo magnopere honoraberis. Quibus persolutis precibus, reversi sunt ad sepulcrum, quod facile aperuerunt; et quanta poterant pietate sacra ossa tollentes, posuerunt ea in thecis, quas ad id paratas habebant, tantoque thesauro gaudentes in viam se dederunt ad regionem suam. *Item miraculum isdem fere verbis narrat Pujades, qui in sequentibus ex Domeneco desumptis nonnihil discors est.*

pars tamen remanet;

37 Iter itaque suum rexerunt Hispaniam versus, et venientes tandem ad locum ubi magnus erat saltus quieverunt aliquantulum; sed interea ipsis non advertentibus ventus abstulit particulam sacri corporis. *Pujades narrat ipsos id advertisse, sed præ venti aut potius turbinis vehementia retinere non potuisse abreptum os. Verum hic multa incredibilia sunt; nam ut alia taceam, certum es potiore partem furatos non fuisse Canigoneses. Etenim Simon Peyronnet sic in suo Catalogo Sanctorum (a) de S. Gauderici Reliquiis loquitur: Sacra illius lipsana servantur in sacello ecclesiæ cathedralis S. Mauritii Mirapicensis; ejus tamen sacrum caput cum ejusdem Sancti quibusdam Reliquiis, visitur in ecclesia abbatiæ S. Martini de Canigon in episcopatu Elnensi; et Beaunier (c) magnifice quoque loquitur de Reliquiis S. Gauderici Mirapicensibus, siquidem ait templo cathedrali nihil aliud insigne occurrere præter sepulcrum et Reliquias S. Gauderici pastoris, et vasa quædam argentea et tapetas. Pergit autem Domenecus in narrando his verbis: Creditur id factum fuisse ex divinæ Providentiæ lege, ne primi Reliquiarum possessores omnino iis privarentur, licet eas ob suam negligentiam jure merito amisissent: cujus sententiæ paucos fautores inter Theologos reperiet.*

in itinere sanatur paralytica et fur plectitur.

38 Ast sic pergît: Jam vero sacerdos templi, unde Reliquias absumpserant, (*thesaurarium aut S. Gauderici corporis custodem dicit Pujades*) ex revelatione rescivit quo pacto ablata fuissent sacra lipsana, et ubi eorum particula remansisset. Quocirca propere tetendit ad locum, ubi hæc particula sacri corporis jacebat, eamque multa veneratione ad suum reportavit templum, in quo placuit Deo multa elargiri beneficia Sancti intercessionem implorantibus. Qui vero sacrum corpus ferebant, venerunt tandem, velociter absoluto itinere, ad Confluentem, terram Catalauniæ,

et ingressi sunt in locum, qui Vinça inibi dicitur; illic autem recepit eos benigne mulier in sua domo, cibum et potum eis apposuit, eosque dein anxie interrogavit de causa eorum itineris. Illi autem cum præ gaudio animi sui compotes non essent, quod omni periculo vacarent, quid actum esset narraverunt, eique commendaverunt sacras Reliquias. Quocirca mulier eas inclusit arca; sed cum in lectulis suis jacerent emissarii, puella a nativitatibus hora paralytica, quæ in hac versabatur domo, humi proræpsit media circiter nocte ad locum ubi sacræ exuviæ repositæ erant, et ante eas vigilans Deo supplicabat, ut ei placeret rectam sibi dari valetudinem, S. Gauderico intercedente. Oratione finita, nervi, qui diu contracti fuerant, extendi cœperunt, et puella sana permansit, immensas Deo et Sancto Gauderico agens gratias. Quando autem hera hoc cognovit, stupuit, et quanto poterat secreto sustulit audacter Reliquiarum particulam, eamque sibi retinuit, insciis bajulis. Sed Dei ultio tantam temeritatem non deseruit. Ex pyxide quippe, in qua particulam illam reconderat, tanta flamma exivit, ut combusserit quidquid maximi pretii haberet, et maximi faceret; neque destitit divina vindicta, nisi cum brevi post ipsa fur ejusque filii, (ex quibus nonnulli, quod perniciosissimum est, subita morte,) supremum diem obiissent. *Atque hæc est ratio, ait Pujades, cur templum, quod in Vinça est, costam S. Gauderici nunc habet.*

39 Interea, pergît Domenec, sacri corporis bajuli citis pedibus pergebant ad monasterium; et cum eorum adventum cognovit abbas, gavisus est valde, et quosdam emisit monachos, qui manibus suis venerabundi asportarent sacrum thesaurum, donec ab iis et a reliquis digne recipiretur. Cum vero adessent exivit supplicantium monachorum agmen, cum crucibus, accensis cereis, et cum debito apparatu, inter psalmos hymnosque; et cum hac pompa et ingenti populi concursu deposita fuerunt sacra pignora ad latum altaris Sancti Martini de Canigon. Istic vero omnipotens Deus, intercedente suo servo, magna miracula edidit, visum elargiendo cæcis, auditum surdis, gressum claudis, loquelam mutis, et vires restituendo infirmis, qui a remotissimis partibus, moti magna spe eas recipiendi, accurrebant. *Ne vero quis hanc solemnitatem æstimet majorem quam reapse fuit, juverit pauca de hoc monasterio, sexcentis circiter metris ab ipso monte, proprie Canigone dicto, distante (ita exhibent tabulæ geographicæ Cassini), ex Beaunier in medium afferre: Hæc abbatia sita est in Confluyente; undique Pyrenæis montibus circumdatur, rivo Tec adjacet, et abbatia S. Michaelis de Coxan vicina est. Integra hora rependum est in alto monte, tetram per solitudinem, antequam ad claustra devenias. Locus, in quo abbatia condita est, adeo exiguus est, ut ne horto quidem spatium sit. Omnia regularia loca et templum angusta sunt valde. Sic Beaunier (c). Similem fere descriptionem invenio in epistola D. Puiggari (vide num. 3 et 4 hujus Commentarii prævii.)*

40 Quædam dein cælestia beneficia ex Canigonsi Ms. codice subjungit Domenec: Integer annus, inquit, nondum elapsus erat ex quo in Hispania sacrum pignus servabatur, cum tanta siccitas obtinuit, ut terra humore deficiente nuda esset herbis et floribus, fluvii vix fluerent, et camporum fructus perditum haberentur. In tantis angustiis positus, venit ad monasterium populus,

D

E

In monasterio Canigonsi tandem recipitur sacrum pignus;

F

cujus ope anno 1013 impetratur pluvia, et aurum sanitas.

(a) P. 300. — (b) Recueil des archevêchés, etc., t. II, 870. — (c) Ibid., p. 54.

et

A et petiit ut Beati corpus in certum deferretur locum, quo undique supplicantium agmina adventarent, pluviae implorandae gratia. Annuentibus monachis, delatum est in conductum locum sacrum pignus, eoque alia Sanctorum corpora portata sunt. Verumtamen statutum est Sancti Gauderici Reliquiae in templum S. Petri de Prada ferrentur, quo magis inibi essent securae. Verum ne medium quidem iter perfecerant bajuli, cum sibi ob nimium pondus visi sunt longius progredi non posse. Qua de re cuncti obstupescentes fere trum posuerunt, jubente venerabili abbate, et orationi continuo vacantes precum suarum successum praestolati sunt. Vix autem oraverant, cum advenit pauperculus misera ducens suspiria, et humi procumbens ante Sanctum; dum vero funderet preces, viderunt omnes sanguinem ex ejus auribus erumpentem; sed cum surrexit multo alacrior, audiverunt eum dicentem, se per Dei misericordiam et Sancti Gauderici intercessionem salvum factum esse ab aurium dolore, quo jam pridem torquebatur; ita ut videretur S. Gaudericus se immobilem praestitisse, ut illud patraret miraculum. Praeterea extemplo potuerunt facillime multoque cum gaudio sacra ejus lipsana ad memoratum templum deferre; unde ea portaverunt die Dominicae Ascensionis in monasterium S. Michaelis de Coxan, uli multo cum honore recepta sunt. Postremo relata sunt in Canigone, comitantibus aliquot praedicti monasterii religiosi viris et sequente multo populo. Et sic quidem Deo placuit, intercedente ejus servo, abundantem largiri pluviam.

Postquam aliquandiu in ecclesia S. Petri servatum fuisse, et cum iam Canigone referretur, plura sunt miracula.

B 41 Oportet vero ut priusquam in monasterium S. Michaelis deferretur, diu jacuerit in templo S. Petri aut alio tempore iterum eo delatum sit, seu in aliud templum, quod S. Petro quoque patrono gaudet, nam in tomo II Historiae Occidentiae inter probationes occurrit charta, qua Poncius Guillelmus et ejus filia Aladaiz circa annum 1107 donant Domino Deo et S. Joanni Baptistae monasterii Vallis-Sigerii et ad Petrum abbatem..... omnia quae interpellabant..... in omni territorio sive in parochia S. Petri, ubi corpus Sancti Gauderici jacere dicitur..... Domenec autem narrationem suam continuat hujusmodi verbis: Alio tempore cum praesiccitate quoque laboraretur, plurimi instantiter petierunt, ut Sancti Gauderici corpus ferretur in montem procul a monasterio dissitum: atque illuc die assignato accurrerent e circumjacentibus locis innumeri viri et mulieres, supplicantium more incedentes, templorum suorum ferentes Reliquias, et Dei laudes concinentes. Accidit autem, cum nocte quadam similis supplicatio cum Sancti corpore per deserta et loca aspera fieret, ut surrexerit ventus tam vehemens, ut lumina et candelas extinxerit; sed Deo volente, decidit caelitus lux, quae cereos omnes accendit. Cum ad assignatum venissent locum et plures ibi trivissent dies in Deo aquam rogando, surrexit homo humilis loci, multisque contumeliosis supplicationes insectatus est. Sed continuo tam vehemens flavit ventus, ut cum multo damno insolentem hominem humi profligaverit: quod nemo dubitavit divinae tribuere vindictae. Miser vero poenitentia ductus, et expiando peccato suo allaborans, veniam petiit a S. Gauderico: Deo autem placuit ut iste per merita servi sui rectam recuperaret valetudinem, et terra abundanter reciperet optatam pluviam.

C 42 Incola vici Canigoni proximi, nomine Villalongae, filium habebat caecum et omnibus membris paralyticum: porro tetendit cum misello ad S. Gaudericum, supplicans, ei ne gravaretur ob-

Curatur caecus et paralyticus et anno 1384 sedatur pestis Perpinianensis.

tinere filio suo sanas vires; et Deo reapse placuit puellum liberare a paralyti; non tamen a caecitate, quam tantum paulo post amisit. Anno Domini 1384 irruit ingens lues in civitatem Perpinianum, in agrum Ruscinonensem, et Confluentanum, in Cerdaniam et in multas alias partes; atque tantam istic edidit stragem, ut in uno Perpiniano intra spatium, quod mensem Novembrem a mense Martio separat, octies mille tam viri quam feminae demortui sint. Quocirca cum in unum convenissent, ut poterant, et de modo agerent, quo Dei placarent iram, statuerunt supplicare abbati Canigoniensi ne renueret sibi mittere S. Gauderici Reliquias, quoniam sibi firma spes esset Christum Dominum, intercedente hoc Sancto, manum suam cohibiturum esse a tam horrendo flagello. Assentiente venerabili abbate pro sua religione et temporum necessitate, tulerunt Canigonenses monachi sanctum corpus, quod tam mirabile se praebuit, ut vix Perpinianum ingressum esset, cum pestilentia evanuit. Prodigia quippe multa inibi edidit, sanando infirmos et adjuvando omnes, qui devote Sanctum Gaudericum invocarent; quod exstitit ubique homines, qui Sancti intercessionem implorarent. Fugata autem Perpinianensi calamitate, rediit abbas Canigoniensis cum suis monachis ad quaerenda sacra lipsana, quae in monasterium reportata sunt, comitante infinita populi multitudine, collecta omnibus ex locis, qua sacrum onus transiret. *Ab hoc forte tempore factus est S. Gaudericus patronus Perpinianensis, ut inferius videbitur.*

43 Sed cum Domeneco pergamus: Anno autem 1483, cum ager Ruscinonensis et Confluentanus tanta siccitate laboraret, ut praedivina vindicta omnes fluvii fere exhausti essent, accurrerunt incolae lacrymabundi ad reverendissimum abbatem, eique supplicaverunt, ut sibi liceret sanctas Reliquias ad templum Divae Mariae de Domonova deferre. Votis annuente abbate, illuc delatum est sacrum pignus, ad quod supplicantium more tenderunt praedicti incolae, stipati ab ingenti accurrentis populi multitudine, et ab aliis supplicantium agminibus, eadem de causa adventantibus: et re quidem vera Deo miserente, et sancto ejus servo intercedente, obtinuerunt terrae fructibus abundantem aquam, et sibi incolumitatem ab incumbenti peste.

44 Atque tunc quidem cum divinum celebraret officium ob sacrarum Reliquiarum adventum, duo consules oppidi Vinca, quod pesti affligebatur, et quadraginta ex eodem loco viri, quos pestis infecerat, supplicaverunt monachis, ut in reditu sanctum corpus circum oppidum ferrent, quoniam confiderent infirmos valetudinem recuperaturos esse, si se sisterent in muris, unde transeuntes Reliquias possent videre. Cum itaque redirent cum magno populi comitatu, Vincensium votis satisfactum est. Quocirca cum ad oppidum ventum est, exiit omnis populus ad recipienda sancta lipsana, et pro devotione quam erga Sanctum fovebat, miscuit sese cum bajulis et comitatu. Aduadvertentes autem monachi, qui sacrum onus portabant, se jam immixtos pestiferis incedere, neque posse sibi majus imminere periculum, consilium inierunt incedendi per plateas oppidi laborantis peste, cujus sese immunes fore confidebant per intercessionem Deiparae et S. Gauderici. Progressi deinde sunt longe ordine per oppidi plateas, quin alicubi morarentur aut templum aliamve aedem intrarent. Interea ad portas et fenestras veniebant aegroti, precibus et lacrymis S. Gauderici intercessionem sibi implorantes. Et

placuit

Anno 1485 pluvia impletur,

F et pestis ab oppido Vinca abigitur.

A placuit Deo ut intra paucos dies pestis exularet ab oppido, et infirmi sanati forent. Die XVI Octobris celebratur festum hujus Sancti, qui noster intercessor sit apud Deum in nostri necessitatibus. Amen. Quæ Domenecum secuta sunt, paucis jam exponamus.

Translatio-
nes Reliquia-
rum S. Gau-
derici,

45 Hujus scriptoris insistentes verbis, diximus num. 27, quo loco in Canigonensi monasterio S. Gauderici Reliquiæ positæ fuerint: dictis consona sunt quæ scribit Pujades; hæc tantum addit, quæ tempore Domeneci nondum facta fuerant: Inde (a latere majoris alteris) nostris diebus translata fuerunt in sacellum, quod monasterii capitulum simul est, et in claustrum esse situm; atque illic maximo honore habentur, et quotidianis splendescunt miraculis. Hæc scribebat Pujades, ineunte sæculo XVII. Verum non continuo immotæ manebant illic Sancti nostri Reliquiæ. Etenim, ut Reginaldus Poc pluribus exponit, quotiescumque Ruscionensi agro incumberet siccitatis flagellum, deliberabant consules cum duodecim S. Gauderici viris (id eis nomen erat) mittendine essent duo aut tres syndici, aliquot sacerdotibus stipati, ad Canigonense monasterium. efflagitaturi ab abbate et monachis, ut liceret S. Gauderici Reliquias in Ruscionensem agrum deferre. Quod si concedebatur, supplicationis more efferebantur, plurium parociarum sequentibus incolis. In capitulo (ni fallor) Perpiniensi deponerentur; mane vero exhibebantur, in infimo gradu majoris altaris locatæ; conciones, quæ ad execranda peccata, malorum causam, excitarent homines, fiebant; supplicantium ordines ad varia templa pergebant, et cum tandem impetratæ esset pluvia, solemni cantico Te Deum grates Numini agebantur.

et pietas
Perpini-
anensium
erga eum
tempore sic-
citatibus:

46 Ipse Reginaldus Poc anno 1626 magna pars hujus solemnitatis fuit; subjectique elucidationi de S. Gauderici Vita suam concionem; ex qua intelligere est his celebritatibus interfuisse non canonicos tantum et sacerdotes sæculares civitatis, sed et religiosos viros ex decem Perpiniensibus canoniis, et moniales ex quatuor parthenonibus. Unde liquet quanta esset hæc festivitas aut supplicatio. Subdit Reginaldus Poc quid tum Deus, intercedente S. Gauderico, elargitus sit: triduanam nempe concessit pluviam, ita ut hoc anno in agro Ruscionensi et Cerdania magna ubertas frugum exsisterit. Cum moris esset, ut Perpinienses post acceptum beneficium dona quædam porrigerent monasterio Canigonensi in honorem S. Gauderici, anno 1626 data fuit egregia arca lignea serico panno vestita. Sæpius illic invitatus fuerat Reginaldus: et quidem cum ex ejus verbis alia nonnulla cultus adjuncta discere liceat, ejus dicta latina facere non abnuo; sunt isthæc: Ante duodecim annos primum me audire dignata est fidelissima civitas Perpiniensium, et mihi conscius sum paucos esse annos, quibus illic non perrexi; atque adeo anno quodam, cum consulari munere egregius eques Gaudericus Pages fungeretur, bis illic invitatus sum, semel finem versus Octobris cum seminandum esset, semel mense Majo cum triticum spicatur et maturescit. Subdit Reginaldus se singulo itaque fere anno illic tetendisse, verbo quotiescumque quædam necessitas id efflagitaret, et semper populum tanta fide divinum auxilium exposulasse, ut fere jam pluere crederet. Non tamen arbitror singulis annis S. Gauderici Reliquias Perpiniensium delatas fuisse.

varie tum
ceremoniæ,

47 Alius vero ritus olim usurpabatur, qui Reginaldi temporibus ex usu abiit; erat autem hujuscemodi: cum ariditate torreretur ager, mittebant Perpinienses ad Canigonense monasterium quatuor aut sex ex civitatis primoribus, quos inter collegii S. Joannis canonicus numerabatur. Dona-

rium aliquod offerebant S. Gauderico et tribus continuis diebus supplicationem instituebant in S. Gauderici honorem, pergentes ad collem duplici jactu lapidis sinistrorsum distantem a monasterio, et collem S. Gauderici appellatum. Quo cum venissent, gradum sistebant supplicantes: continuo benedebatur terra, conjurabatur aer, et alia pietatis officia, quibus pluvia impetraretur, fiebant. Ultima vero die, nisi plueret aut jam pluisset, aquis mergebant S. Gauderici caput et horæ circiter quadrante, priusquam id mergerent, fumus excitabatur ad monendum incolas ex Castel, Vernet, Cornella et Villafranca; æstimabatque Reginaldus Poc omnes vicos agri Confluentani et Ruscionensis tum commonefactos fuisse. Quæ monita, ait hic scriptor, similia erat signis quibus indicatur Maurorum maritima invasio. Scopus autem illius significationis eo vergebat, ut nossent omnes accolæ ultimæ supplicationis instare finem. Dum vero mergerent S. Gauderici caput, orationem auspicati, efflagitabant a Deo, ut quemadmodum ipsi hujus Sancti caput undis madefacerent, sic et ei per suam misericordiam liberet, terram adeo aridam et pulverulentam pluvia conspergere: quod si nihil proficeret, Perpiniensium deferenda patebatur reliquiaria capsula. Quæ ultima spes semel quoque fere excidisse memorabatur apud monachos Canigonenses: diu enim Perpiniensium depositum jam remanserat sacrum pignus, quin optata decideret pluvia: quamobrem Canigonenses cum jam suas Reliquias referrent, et ad collem Terranera venissent, unus ex eis, vir simplex et sine malitia, verbis ardentibus, immo asperis, orare cepit sanctum patronum: siquidem sermocinatio Dei cum simplibus est, audita sunt ejus preces et cecidit pluvia. Reginaldus, hæc anno 1627 scribens, recte addit jam tum vetitum esse ne in talibus adjunctis sacra lipsana undis mergerentur: reperio quippe in Decretis Authenticis Congregationis Rituum, anno 1808 excusis (a), ad postulatam Barbastrense censuisse S. R. C. die Sabbati XIX Januarii 1619: Nullo modo licere sub prætextu cujusvis consuetudinis, imo verius abusum, lignum SS. Crucis, et Sanctorum Reliquias ad impetrandum a Deo pluviam tempore siccitatis in aquam immergere aut madefacere.

48 Ut hos tandem de S. Gauderici miraculis claudam commentarios, subjicio alterius generis miraculum, quod Reginaldus, hic loci assiduus meus dux, in apices retulit: pluviam scilicet opportunam non tantum procurat S. Gauderici invocatio, sed eandem inopportunam avertit. Erat enim antiqua apud Canigonenses sequens traditio: bini hujus monasterii monachi, negotia sodalium procuraturi, profecti erant. Verum in medio itinere tantus imber cecidit, ut nisi desineret, progredi non possent; et tamen prognostica pessima erant. Tum S. Gaudericum rogare cœperunt, ut sibi impetraret gratiam, qua ipse in vivis agens gavisus erat, cum segetem tereret et undequaque pluvia decidens areæ suæ parceret. Votis eorum annuit sanctus patronus: continuo evanuerunt nubes et iter suum perficere poterunt monachi. Licet Canigonense monasterium anno 1787, ut ad nos scripsit Cl. V. Puiggari, a monachis derelictum sit, et ventis et pluvie diruendum traditum, licet etiam gravissimæ reipublicæ perturbationes deinde acciderint, perseverat etiamnum S. Gaudericus ad nimiam pluviam et siccitatem avertendam invocari. Hæc scilicet denuo colligo ex epistola Cl. V. Puiggari: Cum suppressum et sæcularizatum fuit Canigonense S. Martini monasterium, Reliquiæ S. Gauderici translatae sunt in Perpi-

D

E

S. Gauderici
qui pluviam
quoque aver-
tit, cultus
popularis
etiamnum
perseverat.

F

(a) T. I, decret. CDXVII.

nianense

A nianense cathedrale templum, et collocatæ in sacrario ei jam dicato, et in quo speciali modo coluntur, imprimis cum pluvia vel deficit vel abundat.

Loca in quibus S. Gauderici Reliquiæ servantur.

49 Quoad reliqua loca pertinet, præter Perpinianum et Mirapicium, ubi S. Gauderici Reliquiæ servantur, nominanda sunt: Tolosa, vicus S. Gauderici, Barcino et Lutetia forte Parisiorum; hæc ex sæpius citata epistola Cl. V. Puiggari, qui addit: Certum saltem est abbatem Canigonensem D. Melchiorum Soterem d'Armendaris perrexisse ad Ludovicum XIII Galliarum regem, anno 1642 Perpinianum obsidentem, et in Fano S. Erterii, (forte Ætherii) prioratu et vico a Canigonensi monasterio dependente castra metitum, ab eoque regi oblatum fuisse os S. Gauderici, dictum RADIUM. Autumo ego hoc os idem esse ac Reliquias, quas Castellanus in suo Martyrologio universali scribit in Parisiensi monasterio Vallis Gratiæ servatas fuisse. Hoc quippe monasterium, nunc in nosocomium militare mutatum, adoperante Ludovico XIII olim reformatum fuit. Nihil moror abbatiam S. Gauderici, quam in archidiecesi Albiensi sitam fuisse asserit laudatus martyrologus, quoniam Gallia Christiana et Beauvier de ea silent, et persuasum mihi est abbatiam Gaudericum de S. Stephano ordinis S. Benedicti, cujus meminit Beauvier, Castellano fucum fecisse.

Cultus ecclesiasticus S. Gauderici in diocesis Mirapicensi, Sam-Papulensi, Eleclensi,

B 50 Atque ex his, quæ de cultu hucusque indicavimus, satis manifestum est quanta veneratione S. Gaudericus in meridionali Gallie parte haberetur. Unde mirum non est, duplici eum olim festo gavisum esse in diocesi Mirapicensi, ut constat tum ex his lectionibus, quas SS I et III inseruimus: tum ex his Simonis Peyronet verbis (a): Celebratur dies ejus natalitius in episcopatu Mirapicensi sub ritu duplici secundæ classis cum octava, die qua supra (xvi Octobris); translationis vero, die xv Julii ritu quoque duplici, ut liquet ex lectionibus seu legendis in festo Sancti Gauderici ac translationis Reliquiarum ejus, in ecclesia cathedrali Mirapicensi et tota diocesi cantari solitis, quæ edita fuere anno 1658 auctoritate Ludovici Herculis de Levy de Ventadour, episcopi Mirapicensis. Post lectiones, die xv Julii recitandas, hanc in egrapho nostro reperio ORATIONEM: Deus humilium celsitudo, qui Beatum Gaudericum Confessorem Sanctorum tuorum meritis coæquasti: præsta nobis, quæsumus, ejus intercessione, ut inter hujus mundi prospera simus humiles, et inter adversa in tuo semper obsequio constantes. Per, etc. Colitur etiamnum Mirapicii S. Gaudericus ritu solemniori secundæ ordinis cum octava, et recitatur in Missa prosa quædam propria, ut ex Calendario liturgico diocesis Carcassonensis, qua Mirapicium nunc capitur, colligimus. Verum in pristinis Sam-Papulensi et Eleclensi diocesis, quæ non secus ac Mirapicensis cum Carcassonensi partim conflata sunt, non tam celebre est ejus festum, cum utrobique careat octava, et ritu simplici agatur; atque adeo in Sam-Papulensi, memoria tantum de eo fit, recitata tamen de eo ad Matutinas tertia lectione, quod die xvi Octobris celebritas illic agitur Sanctarum Puellarum.

Perpinianensi,

C 51 De veteri Elnensi seu Perpinianensi (jam pridem scilicet Elnensis sedes Perpinianum translata est) S. Gauderici cultu ecclesiastico sequentia colligimus ex sæpe laudata Cl. V. Puiggari epistola: Frustra inquisivi vetus Breviarium diocesis nostræ (Elnensis seu Perpinianensis), quod Dome nec a se adhibitum fuisse scripsit; et quidem timo ne deinceps quoque investigationes meæ in-

(a) Catalogus SS., ad verbum Gaudericus.

D cassum cedant. Ab anno 1575 recitat Perpinianensis clerus die festa S. Gauderici Officium de Communi Confessorum non pontificum. Præter canticum Catalaunum, compositum a Reginaldo Poc et etiamnum a populo usitatum (id in libro Reginaldi legimus, neque operæ pretium ducimus id describere), nullus hymnus proprius exstat. Annotatu digna forte et prosa Missæ de S. Gauderico, qualis legitur in veteri Missali Elnensi, excuso anno 1511 Barcinone apud Joannem Rosenbach, Germanum, atque nunc optime asservato in majori Perpinianensi seminario; (cujus Missæ de S. Gauderico, in veteri Elnensi Missali insertæ, meminit quoque Reginaldus Poc.) En prior strophæ ad OFFERTORIUM:

Hodiernum celebra
Festum magno gaudio
Gauderici honore
Festivo præconio.
Turba gaudet angelorum
In cœli palatio,
Et in terris clericorum
Hilaretur concio.

E Altera ad COMMUNIONEM in hæc verba sonat:

Ave, sol justitiæ,
Et stella claritatis,
Ros misericordiæ,
Pater pietatis:
Nos ad regem gloriæ
Perducas cum beatiss.

F Nescio utrum eo tempore, quo in usu erat hæc Missa, erectum jam esset in templo S. Jacobi Perpinianensi, ubi et deaurata statua erat, sodalitium Sancti Gauderici, quod suo ævo existisse affirmat Reginaldus Poc. Ut ut id est, ad id sane pertinebant duodecim viri S. Gauderici, quorum num. 45 meminimus, et penes ejus sodales absque dubio erat, publicam adornare supplicationem, quæ, ut Reginaldus denuo testis est, in S. Gauderici honorem quotannis Perpiniani fiebat. Quod vero ad præsentia tempora pertinet, celebratur in diocesi Perpinianensi Sancti Gauderici Officium, licet patronus habeatur, sub ritu duplici majori ex Communi Confessorum non pontificum, omisso Credo, nisi Reliquiæ vere insignes adsint: id ex Calendario liturgico anni 1827. Unde liquet ne quidem amplius in usu esse Orationem de S. Gauderico, quam libro suo subdidit Reginaldus, et quæ hanc habet formam: Deus, qui B. Gaudericum confessorum tuum contra pestilentiam et terræ sterilitatem protectorem dedisti, concede ut ejus meritis et intercessione a labe peccati liberemur in terris, et abundantia gloriæ tuæ fruamur in cœlis. Per, etc.

52 In Missali Tolosano anni 1774 et in Breviario ejusdem diocesis anni 1777 prodit S. Gauderici festum ad diem xvii Octobris, quoniam pridie S. Bertrandus celebratur. Missa de Communi Justorum indicitur, præter Orationes proprias, quarum prima opportunus a Deo postulat imber; reliquæ duæ ex renovato Missali Remensi desumptæ sunt. Ad Matutinas autem una tantum lectio propria recitatur, collecta ex Dome nec et Poc. De cultu ecclesiastico Canigonensi id unum ex Poc cognovimus, nomen ejus sacris litanis additum fuisse: plura, utpote de patrono, suspicari licet. De Martyrologiis vix est quod dicamus; quoniam nedum inveniamus ejus nomen in ullis Fastis, qui ad Officium ecclesiasticum proprie pertineant, abest ejus nomen ab omnibus Auctariis Bedæ, Adonis, Flori, Usuardi, et a Martyrologiis Ebroidensi, Autisiodorensi et Parisiensi. Id tantum reperimus in Catalogo generali

et Tolosana. Annuatio in privatis Martyrologiis.

A nerali Ferrarii, in *Anamnesibus seu Martyrologio Hispanico Tamayi*, in *Martyrologio Gallicano Saussayi*, male Sanctum nostrum Hispanum nuncupantis, et in *Martyrologio Universali Claudii Chastelain*, *cujus annuntiationem lucro sibi apposuit Cl. V. de St-Alais*; Castellani, loco omnium, verba ita latina facimus: S. Gauderici (*St-Galdry*), qui in Occitania ad nimiam avertendam pluviam invocatur, et circa annum 900 supremum diem obiit. Quoniam, ut num. 4 diximus, amplius non reperitur *Canigonensis codex*, ex quo, quæ S. Gauderico tribuuntur, gesta cognoscuntur, superest ut excudendam *curemus S. Gauderici, a Tamayo collectam, Vitam*. Cæterum ex adjectis annotatis facile cognoscat lector, quam parum fidei deberetur ipsi *Canigonensi Ms.*, ex quo *Domenec, Poc et Tamayus dicta sua mutuati fuerunt*.

ACTA S. GAUDERICI

AGRICOLÆ CONFESSORIS

B

Conscripta a Tamayo ex Domenec, Poc et aliis scriptoribus a.

S. Gaudericus, humilis ortu, agros colit et pius est in Deum et proximum.

G aldericus, seu Gaudericus fuit origine Gallus, ex provincia Tolosatam b oriundus, et a parentibus agricolis, et aliis humilibus exercitiis licet necessariis, Christianis attamen, mancipatis, progenitus. Quem Deus sic ab exordio ejus infantia virtutibus cumulavit, ut in posterum omnes sui ævi perfectissimos viros superaret. Nam c patiens et alacer, ut alter Job, omnes mundi ærumnas, et quæcumque adversa devinebat. Charitatis vis tanta in Dei viro crevit, quod sæpe sapius proximi labores et angustias ipse fortius deploraret, quam illi ipsi, qui ipsi afflictabantur. Quotidie sacrosanctum Missæ sacrificium devotis cordis ardoribus exaudiebat, et fusius, si tempus permittebat, in ecclesia flexis genibus perorabat. Hinc ad agrorum culturam properans, semper tacitus et humilis, quæcumque devotionis onera assumere poterat, dum labor instabat, mentis oratione solvebat. Numquam in festis diebus manum ponere ad aratrum consuevit, sed divinis assistens officiis in ecclesia, illis expletis in domum propriam se recipiebat, et ibidem orationi vacans tempus terebat. Comessationes et contubernia juvenum, aliaque opera, quæ conscientiam penitus confundere et maculare cognoverat, prorsus sedulus evitabat. Unicuique tam in divinis, quam in humanis sua reddere satagebat, ideo quæ erant Dei Deo, et quæ proximi proximo, ne videretur aliena cupidus appetere, persolvebat. Cum viduis, orphanis et pauperibus partem substantiæ suæ distribuens, thesauros in coelis spectabat d.

2 Duorum fratrum suorum mores ita formavit, ut unusquisque eorum etiam ad perfectissimam vitæ regulam traduceret, quorum memoria etiam in benedictione fuit. His et aliis virtutum stemmatibus, sic agricola gratus fuit Domino, ut adhuc vivus ad donum miraculorum capessendum accederet: quorum relationem aut sancti viri modestia ocelluit, aut antiquitas invida oblitte-ravit; licet duo adhuc in tabulis cordium accolarum enixius adservantur. Illud imprimis celebre fuit, nam cum S. agricola servo suo præciperet, ut semen tritici in area diserneret ad terendum, et ille præceptum sancti viri compleret; evenit

ad Majorem Dei gloriam, et Galderici sanctitudinem significandam, quod aer purus subito atris et opacis nubibus oppleretur, tempestatemque validam excutere violenter inciperet. Tunc sanctus agricola flexis genibus oravit ad Dominum, ut salvam faceret messem: vix deprecatio ab ejus ore prosiliit, quando nubes, in circuitu areæ dissipatæ, vix pluviae globulum supra eam in posterum emiserunt, cum aliorum grana penitus tempestate corruerent e.

3 Secundum miraculum fuit, nam cum S. Galdericus consuevisset, dum in ecclesia fiebat signum campanæ ad orationem Angelicam exorandam f, quocumque in loco inveniretur, genua flectere et ibidem B. V. Mariæ, cujus devotissime languebat amore, salutationem, ut moris erat, edicere; evenit quod suæ ecclesiæ sacrista, in sancti viri contemptum et irrisiōnem aliquando signum hujusmodi dedit, eo tempore, quo vir Dei rivuli g, ad oppidum decurrentis, æquor nudis pedibus pertransibat. Quo signo audito sanctus agricola absque aquæ timore genua flexit. Sed Deus qui hominis sancti devotionem agnoverat, continuo æquoris undas continuit, et arenam siccam in medio gurgitis exposuit, qua genuflecteret Galdericus, et morem orationis expleret, ut fecit et devote continuavit. Ex cimbalaro eventum spectabat sacrista derisor; sed viso miraculo, protinus e turri descendens, et vocibus miraculum præconizans, ad sancti viri pedes provolutus veniam precabatur, omnibus, qui aderant, quod evenerat, manifestans. Denique cum sanctus agricola ad ultimam deveniret senectam, sanctitate clarus, virtutibus onustus et miraculorum gloria celebris, instantem mortis suæ horam et diem Dei misericordia præscivit, et inde morbi gravedine insultatus * recentis Sanctis Ecclesiæ Sacramentis, ei Virgo Mater cum Jesu puero in ulnis, et Angelus Dei cum diademate liliorum apparuere h. Obdormivit in Domino, die xvi Octobris, circa annum Domini 900.

4 Cujus corpus ibidem conditum aliquantum delituit, donec Dei nutu ob frequentiam miraculorum elevatum fuit i; ad cujus sarcophagum plura Deus ægrotis postmodum beneficia impertiebatur. Sed eveniente anno Domini 1014 cum Gaufredus comes Cerdaniæ, filius Olibæ comitis Bisoldunensis, monasterium S. Martini k Canigonense prope Perpiniatum in montibus Rusciniensis extruxisset, et magnis possessionibus ditasset, Benedictinisque monachis commendasset, ut Reliquiis Sanctorum eluceret, misit servos suos in Gallias, pro illis extrahendis, qui mirabiliter corpus S. Galderici, ipso permittente, collegerunt, et in dictum monasterium conduxerunt, ubi plurimis miraculis exhibitis receptum, ibidem honorifice collocatum, innumera signorum frequentia requiescit, et mira circumstantium devotione colitur oppidorum: præstante Domino Nostro Jesu Christo, qui cum Patre, et Spiritu Sancto regnat in sæcula sæculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Vide quæ numero 3 Commentarii prævii monuimus.

b Vicus, in quo vicisse traditur S. Gaudericus, olim dicebatur Viévile, nunc St-Gauderic (Département de l'Aude, arrondissement de Castelnaudary.) Confer num. 29 Commentarii prævii.

c Paucis in hoc numero declarantur omnes Chri-

D

e
S. Mariam
orans aqvis
non tingitur,
et demum
pie moritur.

f

g

E

* lege insul-
tato

Feruntur
ejus Reliquiæ
in Canigo-
nem, ubi mi-
raculis cla-
rescit.

i

k

F

A stiani agricolæ partes; adeo ut in his S. Gauderici virtutibus proponatur colonis speculum sanctimoniam, conditioni eorum aptissimam.

d Quæ in hoc numero et in sequenti narrantur, occurrunt quoque apud Domenec; sed quæ subsequens numerus exhibet de secundo scilicet miraculo, prorsus desiderantur apud hunc scriptorem.

e Similia miracula occurrunt: tum in Vita Venerabilis Annæ Mariæ a Jesu, Virginis secularis, quæ in America meridionali non ita pridem claruit; tum in Vita Venerabilis Patris Anchieta, missionarii S. J. innumeris prodigiis clarissimi. Utinam miraculum S. Gauderico tributum tam certis constaret testimoniis, quam ea V. P. Anchieta et V. Annæ Mariæ!

f Vide super hac re totum § II Commentarii prævii. Poc de eo miraculo annotat, id in nullis vetustis scriptis referri, sed ex sola orali traditione adstrui. Verumtamen nefas arbitratus est imitari Domenec, qui prudenter id omiserat.

g Frustra quæsi hujus rivuli nomen, licet ipse rivulus mihi signetur in duplici tabula geographica. Ex tabula autem geographica num. 19 Cassini hæc haurio: ducentis circiter metris (si hæc vox fertur) ab ecclesia oppidi sui vici S. Gauderici fluit rivulus,

(a) Recueil des archevêchés, etc., t. II, p. 541. — (b) Marca Hispanica, append. col. 971. Edit. Baluz. — (c) Ibid.,

qui oritur e loco mille ferme metris ab eadem ecclesia distante, et les Mathieux nuncupato. Transit idem fluviolus sub via publica, Appamiam Fano Sancti Papuli jungente, et cum Lertii undis undas suas miscet.

h Absque dubio propter id prodigium pingebatur Canigone S. Gaudericus, visione fruens Deiparæ ei apparentis. Poc tamen, ex quo hæc colligimus, exhibet in suo libro S. Gaudericum veste pastoralis indutum, una manu pedum, altera fasciculum spicarum tenentem.

i Vide num. 29 et sequentes Commentarii prævii.

k Teste Beaunier (a), dicebatur quoque id cœnobium monasterium S. Mariæ; qui titulus ei datus fuit, cum anno 1009 ab Oliba Elenensi seu Perpignanensi episcopo consecrata est ecclesia in honorem S. Martini episcopi, S. Mariæ Virginis, et S. Michaelis: cujus consecrationis instrumentum edidit Petrus De Marca (b). Monasterium hoc filia erat, ut medio ævo loquebantur, abbatiæ S. Michaelis de Coaxu, seu de Cozan; initio episcopo Elenensi subiectum (c), dein, centum scilicet annis post, abbati Crassensi: ut colligitur e diplomate, edito a Montfalconio (d) et ex bulla Alexandri III, publici juris facta per Petrum de Marca (e).

l. c. — (d) Diarium Italic., p. 7. — (e) Marca Hispanica, append. col. 1331.

DE S. BONITA, VIRGINE

BRIVATE IN AVERNIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

INTER
SÆCULUM
FORTE
IX ET XI.

Colitur S.
Bonita XVI
Octobris

S Bonita, cujus nomen idem ac venusta sonat, (quod hodierna lingua hispanica liquido testatur), e Martyrologio Universali unius Claudii Chastelain mihi innotescit. Sic sonat ejus memoriæ annuntiatio: In Arvernia Sanctæ Bonitæ Virginis, ortæ Albarii qui vicus Brivati proximus est, maxime erga Sanctum Julianum piæ, et Brivate ad Sancti Martini sepultæ; quæ asserta inferius subjicietur examini. Cum autem hujus Sanctæ vita atque cultus maximopere obscura sint, dedimus Brivatem litteras, plura de gestis, de Reliquiis, deque veneratione populari sciscitantes. Verum ea fuit illic superiori sæculo rerum sacrarum clades, ut aliud non tulerimus responsum, quam quod nihil amplius in his oris de S. Bonita reperitur. Solis itaque impressis libris, qui numero paucissimi de S. Bonita agunt, utens, qualemcumque jam benevolo lectori exhibeo de Sancta Bonita syllogen. In primis recte ejus festum retulit Castellanus ad diem XVI Octobris, non autem ad diem XV, quod notandum est, siquidem Jacobus Branche in Vitæ Sanctorum Arvernæ ad calcem Vitæ S. Bonitæ (a) integris litteris scribat se hausisse sua asserta a lectionibus Breviarii Brivatensis, quæ decima quinta Octobris recitantur. Non tamen licet Branchium erroris incusare, nam ad marginem Vitæ S. Bonitæ ubique diem XVI Octobris signat: unde consequens est ante annum 1652, quo memoratus

(a) Vies des Saints d'Auvergne, p. 603.

hagiophilus opus suum typis credidit, festum S. Bonitæ translatum fuisse ob concurrentem festum S. Bertrandi episcopi Convenensis, et canonici regularis Tolosatis. Verum immutata hæc fuerunt in Breviario, ex quo ipse Sanctæ Bonitæ Vitam descripsi, quodque impressum fuit anno 1654 ad usum ecclesiæ collegiatæ Brivatensis; illic enim festum Sancti Bertrandi prodit ad XV Octobris, Sanctæ Bonitæ vero ad XVI ejusdem mensis; estque hæc dies translationis, non autem natalis memoria.

2 Porro Brivas, de qua centies jam dixerunt Decessores nostri, duplex est: altera Brivas Vetus, olim oppidum, nunc vicus, imprimis mirabili suo ponte, uno arcu Elaverim fluvium claudente, insignis, gallice dictus Vieille Brioude; posterior Brivas, quæ Brivas ad ecclesiam, vulgo Brioude-glise appellatur, tumulo S. Juliani celeberrimi Martyris, XXVIII Augusti culti, ad tumultus reipublicæ gallicæ usque gavisæ est; nobili olim canonicorum collegio clara erat, jam pridem oppidum facta; quæ Brivas jacet ad sinistram, altera ad dexteram, si secundo cursu Elaverim sequeris. Utraque olim diocesi San-Floropolitana capiebatur; nunc autem Aniciensis (Le Puy, Département de la Haute-Loire.) Juxta veterem autem Brivatem vicus est Albarium (Alvier), quæ S. Bonitæ patria fuit. Quo vero tempore hæc nata sit, definire nequiverunt ipsi Brivatenses canonici, ut liquet ex eorum Breviario. Castellanus similiter incerto tempore ejus ætatem assignavit; at nescio quare eam Sanctis sæ-

culi